

občina krško

POSEBNA IZDAJA

NAS' GLAS

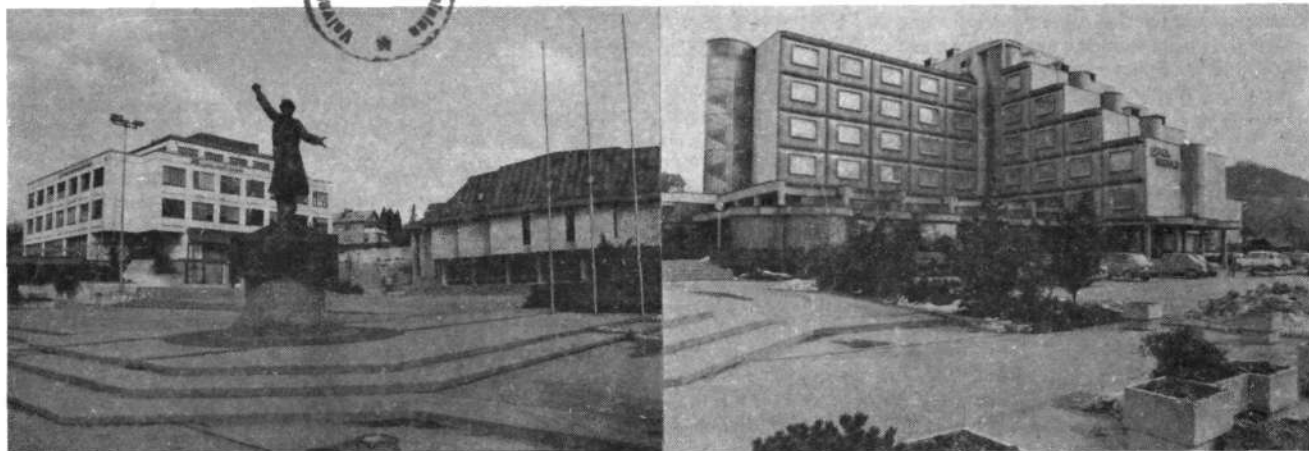
SKUPNE DELEGATSKE INFORMACIJE

LETO VI

7. JUNIJ 1985

ŠT. 7

NAŠIH ŠTIRIDESET SVOBODNIH LET

Veličastno je doživeti svobodo, po štiriletnem trpljenju naših narodov in narodnosti težko pričakovano, izbojevano s krvjo mnogoterih žrtev.

Ob zlonu nacizma in fašizma, k čemur smo prispevali pomemben delež, smo pometli tudi s starim družbenim redom: svoboda je prinesla novega, po meri ljudstva, ki se je zanjo tako odločno borilo.

Naša svoboda je imela mnogotere obraze: objokanega — zaradi velikega krvnega davka zanjo, ponosnega — ker smo si jo izborili sami, zaskrbljenega — ob vseh nalogah, ki jih bo treba uresničiti, ožarjenega z velikim optimizmom, da jih bomo zmogli, saj smo prvič zadihali res svobodno in svojo usodo enkrat za vselej vzeli v lastne roke.

Svoboda ni bila samo uresničitev davnih želja, bila je hkrati velika odgovornost do vsega, kar je pod vodstvom naše Partije in Tita pritegnilo široke ljudske množice v oboroženi boj in revolucijo, bila je obveza, da idealov, ki smo jim sledili, ne bomo izneverili.

40 let je od takrat — le štiri desetletja, ki v zgodovini narodov in držav običajno ne pomenijo veliko, ko z današnjimi merili zaobjemajo le del življenja ene same generacije ljudi. Prav zato je naših 40 svobodnih let toliko bolj veličastnih, saj so prinesla toliko novega, kot so marsikod drugod uspela šele stoletja. Tudi v naši občini je bilo tako. Družbena preobrazba je bila globoka in je skupaj z neslutim gospodarskim razvojem temeljito posegla v življenje in bitje našega delovnega človeka in občana, ju pregnela po novi meri in vpregla v voz ustvarjalnih sil, ki so jih vrednote našega političnega sistema socialističnega samoupravljanja sprostile v tako veliki meri.

Vseh 40 svobodnih let smo poskušali in uspevali živeti ustvarjalno, kar dokazujejo v naši

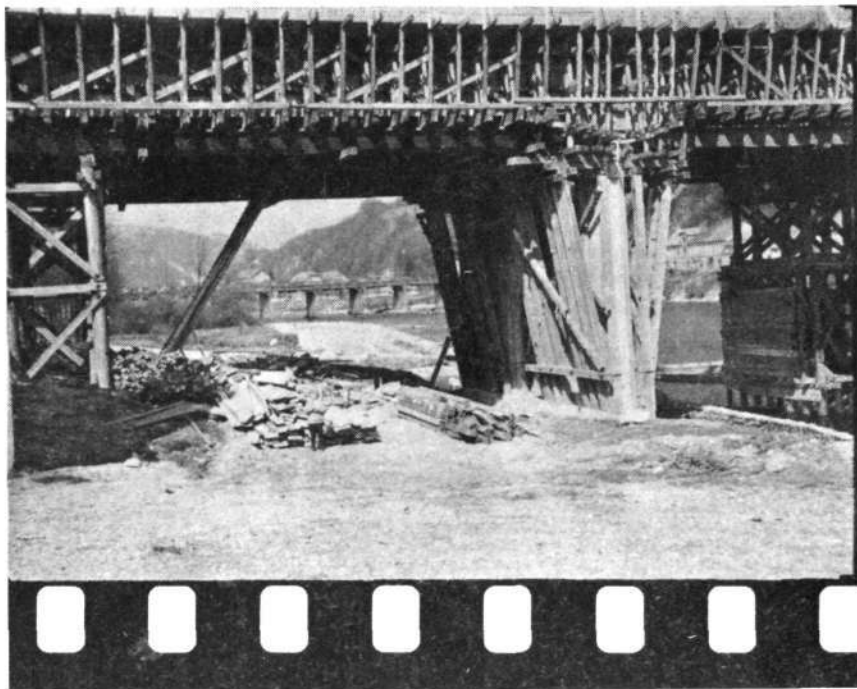
občini pridobitve, s katerimi se danes srečujemo na vsakem koraku in ki jih je bilo iz leta v leto več. Ne moremo in ne smemo jih prezreti, saj bi se na ta način odpovedali ponosu, da smo se do njih dokopali z lastnimi odrekami. V marsičem smo v teh letih dohitevali bolj razvite slovenske predele; na marsikaterem področju smo se z njimi že izenačili ali jih celo prehiteli. Naj nam bo

to v posebno zadoščenje in vzpodbuda za naprej!

Veličastno je doživeti svobodo, veličastno je uživati njene sadove in ji služiti, s hvaležnostjo in spoštovanjem do vsega in vseh, ki so nam jo zagotovili. V prepričanju, da se tega zavedamo prav vsi, zrimo z optimizmom v našo prihodnost.

Naj bo tokratna številka »Našega glasa« skromen prikaz naše 40-letne poti v svobodi in hkrati priznanje generacijam, ki so na njej ustvarile toliko novega, vrednega in neponovljivega!

Predsedstvo SO Krško

(foto: Olaf Lovrenčič)

PREDSEDNIKI OBČIN NEKOČ

Naša slavnostna številka je imela namen bralcem predstaviti 40-letni razvoj območja, ki danes obsega občino Krško. Ta razvoj je seveda izhajal iz možnosti, ki jih je v obliki posledic pustila vojna vihra. Ravno tako je bilo tudi z možmi, ki smo jih izbrali za svoje tokratne sogovornike. Vojno so prebili vsak po svoje, potem pa so prišli domov — v Krško, kjer so jim njihovi soseski naložili odgovorno skrb za vodenje obnove in razvoja domačega kraja.

Ti moške — še danes krepki upokojenci — so bili med prvimi povojnimi predsedniki občine Krško: Anton Čebular, Jože Kukovičič in Stane Nunčič. Skupaj s svojimi soseskami so se borili zoper vse tegobe povojnih časov in si prizadevali za boljši jutri. Ali je lahko še boljša prilika, kot so pripovedi njihovih spominov, da pokukamo v zgodovino dogodkov vsaj dela izmed štiridesetih svobodnih let!?

ANDREJ ČEBULAR je 4 leta (do 1928) preživel kot strojnik — prostovoljec vojne mornarice v Boki Kotorski, nato pa še pol leta na rečni flotilji v Novem Sadu.

Leto dni je preživel tudi doma, a ker dela ni bilo, je odšel služiti kruh v holandske rudnike — najprej kot navaden delavec (12 let), kasneje pa še kot vodja strojnice. Napredovanja so se takrat objavljala po časopisih, še zlasti, če je šlo za tujce.

Andrej Čebular

Kadarkoli je mogel, je jasno povedal, da ni Holanec, ampak Jugoslovian in kajrat bi ga to lahko veljalo glave, saj so bili nemški okupatorji na to besedico zelo občutljivi povsod. Ko je ob očetovi bolezni hotel dobiti potni list, je za vsako pozdravil vljudno, po nemško, a le z dober dan. Zaradi tega je moral trikrat oditi iz »pristojnega« urada praznih rok.

»Z očetom sva se 1936 sprla zaradi Nemcev,« pripoveduje, »žal se nisva več srečala, da bi po očetovi vrnitvi iz taborišča spor razrešila. Oče je namreč služil v avstrijski vojski in je zagovarjal germansko urejenost in učinkovitost, jaz pa sem napadal nacizem.«

Domov je prišel z našo ladjo SREČA, ki jo je leta 1946 slučajno našel ob svojem obisku v Rotterdamu. Ladja se je po desetih letih plovbe med Latinsko Ameriko in Avstralijo namenila v domače vode, na krovu pa je imela 100.000 ton koksa za naše železarne. Pot po železnici preko razrušene Nemčije ni bila mogoča, zato je bila najboljša zveza z ladjo preko Gibraltarja v Šibenik.

»Še leta 1947 sem pomagal organizirati transport 200 Jugoslovianov iz Holandije preko Belgije, Francije, Švice in Italije, ker se čez Nemčijo ni dalo.«

Doma je imel oče ključavničarsko delavnico, po vrnitvi iz izgnanstva pa se je zaposlil v brestaniški elektrarni. Delavnica je čakala...

»Nekako med tednom sem pripotoval iz Šibenika domov, 2 ali 3 dneve sem se odpočil in se razgledal, nato pa sva na ponedeljek z bratom Tonetom poprijela v delavnici. Ljudem je bilo treba pomagati. Kočevarji, ki so med izgnansko kalvarijo gospodarili po naših domovih, so večino orodja odnesli ali pa uničili. Vse je bilo treba popraviti ali kar narediti na novo. Brat je imel vajenca in dva pomočnika, pa je šlo. Le prostor smo imeli zelo tesen.«

Leta 1947 je bil izvoljen med 36 članov Občinskega ljudskega odbora, ki pa so ga na prvi seji izbrali za svojega predsednika. Pet let je bila to častna zadolžitev in kruh si je še vedno služil v delavnici brata Toneta.

»Vse nas, novoizvoljene predsednike slovenskih občin, so za 14 dni zbrali na seminarju na Bledu. Tam smo se seznanili s svojimi dolžnostmi in osnovnimi pravili dela. Nato smo se doma učili dalje vsak skozi svoje izkušnje. Spominjam se svoje prve poroke. Kar najslovesneje oblečen sem čakal pred poročno sobo, ko je pripeljal »federwagen« s harmonikarjem, mladima dvema in pričama. Seveda smo se vsi poznali, le za mojo zadolžitev niso vedeli. Zato je bodoči zakonski mož prešerno

zini: »Kaj pa vi tukaj delate?!« Obljubil sem mu, da bo to takoj videl, pa je bil led prebit. Kasneje smo za poročanje izvolili tudi namesnika — čez približno pol leta, ko sem postopno ugotovil, kaj lahko naredimo in česa ne smemo.«

Seje Občinskega ljudskega odbora so bile vsak petek popoldne, poroke ob sobotnih dopoldnevih. Prehod iz Holandije in tamkajšnjih dolgoletnih navad v novo domovino nikakor ni bil lahak, navaditi se je bilo treba. Najmanj enkrat mesečno so se na okraju sestali predsedniki občin ter moške z okraja, UDBE, Notranje uprave... Razporejali so vožnje, obvezne oddaje, odkup, delitev živih kart itd.

»Vsako nalogo smo prejeli s toplim priporočilom, naj jo opravimo, da ne bo kaj narobe. Največji problem je predstavljalo zagotavljanje hrane. To se je izboljševalo počasi — pač kot so rasle nove setve. Kolikor je ni bilo možno zagotoviti doma, smo jo dobili od druge. Tudi s stanovanji je bil problem, saj je ljudstvo množično pritisnilo iz vasi v mesta.«

Vozili so vsak, kot je vedel in znal. Od vojne izpropano Krško je premoglo dva mulca, konj ni bilo, bencin pa so v avtomobile natakali kar iz sodov. Kmetje so zapregali krave in vole, če so jih imeli, a živina je bila redkost.

Tudi z gradbenim materialom je bil križ. Gradbeniki so takrat delali na izgradnji Celuloze in cerkljanskega letališča. Kar nekaj let je trajalo, da sta leta 1948 kupljene Vaničeve štale preuredila v delavnico. V brežiški opekarni sta preprosilila in dočakala opeko, apno so žgali kmetje, pesek pa je bil za Savo.

Očinska uprava?!

»Prve prostore smo imeli v farovžu, nato smo se preselili v I. nadstropje hiše, kjer je sedaj knjigarna. Tam so bili tudi zapori. Kasneje smo romali v Valvasorjevo hišo, muzej iz nje pa so preselili v Brežice. Zaposleni so bili tajnik (Glogovšek se je pisal), 2 referenta za vojaške zadeve, stanovanjska vprašanja in vse drugo ter snažilka. Tudi odborniki so imeli vsak svojo zadolžitev — nepoklicno! Občina je štela okrog 1200 prebivalcev. Sam sem odgovarjal za mobilizacijo — imel sem ključ

Cesta skozi Stari grad po povodnji 1954 (foto: Olaf Lovrenčič)

od tistega zaboja. Tajnik je imel kar žig z mojim podpisom, saj je bilo treba sestaviti na kupe dokumentov in dopisov. Le najpomembnejše stvari sem podpisoval osebno, ko sem se pač oglašal ali pa so me poklicali. Vsak dopis, od zgoraj, pa se je končeval z grožnjami in opozorili.

Gospodarstvo občine je temeljilo na kmetijstvu. Celulozi, gradbenem podjetju in vrsti obrtnikov: sedlarjev, sodavičarjev, brivcev, mesarjev, čevljarjev, krojačev, gostincev, trgovcev...

V sedanjih srednjih tehničnih šoli je bila med vojno bolnica, potem pa 5-letna ljudska šola. Videm in Krško sta bila še strogo ločena, začeli pa so že razmišljati o združitvi.

Zabava?

»Zbirali smo se po gostilnah. V nekdanji Gregorčičevi štali (TVD Partizan smo postavili tribune in tako uredili dvorano za prireditve, zabave, ples in kasneje kinopredstave.

JOŽE KUKOVIČIČ je ob koncu vojne prišel domov »le pogledat« za dva dni in nato odhitel na novo dolžnost.

Že oktobra 1941 se je namreč pred izselitvijo umaknil na dolensko stran. Nekaj časa je bil aktivist v Ljubljani, nato pa je s to dejavnostjo nadaljeval kot Valetov prodajalec v Šentjerneju. Marca 1942 se je po odhodu Valetove družine v internacijo zopet preselil v Ljubljano in s pridom uporabljal svojo anonimnost v službi ilegale. Zato mu tudi OF ni dovolila oditi v partizane.

»Še danes imam nahrbtnik, kot sem si ga takrat pripravil za v hosto,« pravi.

Po zmagi je bil leta 1945 razporejen na Koroško in kasneje na Dunaj. Delal je v štabih za repatriacijo in o tem obdobju njegovega delovanja bi se dalo napisati zelo veliko. Tudi to, da so zaradi pomanjkanja goriva kamione in motorje za transport naložili kar na vlak, opremljen samo s strojevodjo in kurjačem. »Vse ostalo železničarsko delo smo opravljali kar mi — aktivisti v partizanskih uniformah.«

Jože Kukovičič

V bazi za repatriacijo so bile razmere vse prej kot lahke: »Pri Rusih smo občasno dobili dovolilnico za kako kravo ali za nekaj krompirja — mesarja smo imeli kar s seboj. Tam sem naletel na Angelco Kosovo (sestro bratov Čebularjev iz Krškega) in jo poprosil, da je nekaj tednov ostala pri nas kot kuharica. Vse, ki so se odpravljali domov, je bilo treba nahraniti in jim priskrbeti vsaj nekaj popotnice. Stvari pa so se dokaj hitro izboljševale. Že 25. decembra 1945 je k nam prišla vojna misija z

To je bilo vse.

Že ob mojem prihodu domov je bil v gradnji stadion in v delavnici smo izdelovali za tribuno vijake in vezne elemente. Konjeniške dirke so bile zelo priljubljene in dobro obiskane, vse dokler so na njih nastopali domačini s svojimi konji in vozovi. Ko so enkrat doživeli poraz s strokovnjaki in kasači iz Ljutomerja, vpreženimi v sulcije, je konjeniški šport nekoliko zamrl, dotokla pa ga je motorizacija.

O predsednikovanju v Občinskem ljudskem odboru je opravljal Andrej Čebular tudi nalogo okrajnega odbornika v Krškem, po njegovi ukinitvi v trboveljskem, po ukinitvi tega v novomeškem in nazadnje še v celjskem okraju. Skupno 16 let je držal.

»Za šalo smo jim ob svojem prvem prihodu v Celje rekli, da smo preživeli že tri okraje in da smo sedaj prišli ukinit še njihovega. Pa je bilo res, že čez pol leta konec tudi celjskega in okrajev nasploh.«

Krškega in kasneje Senovega. Imeli smo velike težave, ljudje so se upirali, zbori volilcev so se kar vrstili in potrebno je bilo veliko prepričevanja ter obljub.

Zagotoviti so želeli čimveč ugodnosti svojim občanom, saj so kot domačini čutili z njimi in delili njihove želje. Na takratnem okraju Krško pa je bilo seveda tudi kadrov, poslanih od drugod, njihova naloga je bila, da so stvari gledali s širšega — republiškega stališča in zato je jasno, da marsikdaj niso našli skupnega jezika.

Epidemija ali vodovod

»Krško je imelo takrat le 14 vodnjakov. Stalni pregledi vode so vztrajno potrjevali, da ta ni neoporečna in resnično me je bilo strah epidemije. Vodnjaki so bili starinski, slabo pokriti, avtomobili so po makadamski cesti skozi mesto dvigovali tudi do 5 metrov visoke oblake prahu. Brez položnega vodovoda in kanalizacije seveda ni bilo stvarno razmišljati o asfaltiranju ceste. Prah smo sicer polivali redno z vodo in z odpadno lužino iz Celuloze, kar ga je zlepilo tudi za 10-14 dni, če vmes ni bilo dežja, a to ni bila rešitev.«

Če so hoteli karkoli graditi, so potrebovali geodetski posnetek terena, ki ga seveda ni bilo, razen kolikor je bilo potrebno Tovarni celuloze. Ta je takrat gradila obrat za proizvodnjo roto papirja in za nemške monterje je bilo v delavskem naselju pripravljenih nekaj stanovanj.

»Dolgo smo se posvetovali in zbirali informacije, nato sem šel še k direktorju Celuloze, Milanu Dimniku, in zmenili smo se, da nam do prihoda monterjev odstopijo prazna stanovanja. V času počitnic smo zbrali v Krškem z vseh strani skupino 14 študentov četrtega letnika geodezije, hrano smo jim nekako zagotovili v bivši Družbeni prehrani in v dveh mesecih smo dobili tako temeljit elaborat, da ga ni imela nobena druga občina v Sloveniji, razen Kranja. Bil je osnova za vso našo kasnejšo urbanistično dejavnost.

Če se vrnem k vodovodu: v proračunu Mestnega ljudskega odbora je bilo za njegovo gradnjo rezerviranih 5 milijonov dinarjev. Same cevi pa bi nas »koštale« 24 milijonov in še dobiti jih ni bilo možno v takratni tiskari

OBČINA KRŠKO V LUČI STATISTIKE

Občina Krško leži v vzhodnem delu SR Slovenije in ima 344 km² površine, kar predstavlja 1,7% površine SR Slovenije. Ob koncu 1984. leta je štela 28.471 prebivalcev oziroma 82,7 na km². Prebivalci živijo v 185 naseljih, povezujejo pa se v 16 krajevnih skupnosti. Upravni sedež občine je mesto Krško, ki šteje okoli 6.800 prebivalcev.

materialom. Nenadoma pa so nam iz Žel-ezarnih Štore sporočili, da je neka črnogorska vojna pošta odpuvedala svoje naročilo in da lahko, če želimo, uvrstijo nas na njeno mesto. Le načrte in premere cevi je bilo treba zagotoviti. Brž sem se razpisal na vse strani in v prošnjah pojasnjeval stanje v naši občini, opustošeni zaradi vojne, zlasti pa zaradi izgnanstva. Nekako smo se sporazumeli in na 5 milijonovo zagotovljenih sredstev sem kot predsednik podpisal pogodbo o nakupu

vsemi potrebnimi akreditivi pri zaveznikih. Hodili smo po taboriščih, kjer smo naleteli na vse mogoče: naše izseljence, begunce, ki so jih umikajoči beli in plavi prestrašili, kup bede, trpljenja in strahu... Z vsemi je bilo treba razčistiti, dopovedati tistim, ki niso ničesar zagrešili, da se lahko mirno vrnejo domov... Poiskati je bilo treba veliko otrok, ki so jih odvzeli staršem, z njimi so morale začeti delati naše ženske, na pomoč je priskočila UNRA... Ustaški duhovnik Kelava je navačil cele skupine naših fantov in jih prepričal, da so šli v Italijo v lemenat. Tudi te je bilo treba poiskati, prepričati, vrniti domov... Nikoli ne bom pozabil nejevere domačinov, ko sem organiziral prehod celega vlaka otrok na Štajersko in vendar nam je uspelo zagotoviti tako varnost kot prehrano in prenočišče zanje...

V svoji delovni karieri je preživel Jože Kukovičič kar 14 reorganizacij trgovine. Po vrnitvi iz vojne misije je delal v takratni Potrošniški in nabavno-prodajni zadrugi, nekaj časa bil vršilec dolžnosti direktorja, nato je nekaj časa opravljal razne zadolžitve v Trgovskem podjetju »Potrošnja«, sodeloval pri ustanovitvi »Grosista«...

V takratnem Mestnem ljudskem odboru so se pojavile kadrovske težave, nekaj mesecev je trajalo prepričevanje, potem pa je stvar presekala zahteva iz Ljubljane, da se stvar uredi. Tako je Jože Kukovičič leta 1952 postal predsednik Mestnega ljudskega odbora v Krškem in to funkcijo opravljal vestno do leta 1955.

»V tem času smo ustanavljali t.i. veliko občino Krško in bil sem v iniciativnem odboru za združitev Rake, Kostanjevice, Podbočja,

vodovodnih cevi v vrednosti 24 milijonov. Seveda so mi vsi napovedovali zapor, a glede na nevarnost okužbe z vodo in epidemije se mi niti to ni zdela previsoka cena.

Malo občina, malo Celuloza; cevi so bile sčasoma plačane v celoti in za stadionom so jih zložili kar 14 vagonov. Krčani so to blago ponosno in navdušeno ogledovali in končno so nehali dvomiti v resničnost napovedi o vodovodu.

Ostala pa je seveda prepreka na okraju, ki gradnje krškega vodovoda ni imel v načrtu in ne denarja za njegovo gradnjo.

»Odločno so me prepričevali, da so te cevi brezpredmetne in da jih je treba prodati, preden propadejo,« pripoveduje Jože Kukovičič, »jaz pa se nisem dal. Takrat so bili zbori volilcev zelo pogosti, zato sem jim predlagal, naj pridejo na prvi zbor in to svojo zamisel razložijo ljudem. Niso prišli in cevi so ostale. Krčani pa so si potem s prostovoljnim delom in udarniškiimi akcijami položili vodovodno omrežje, sledila pa mu je kanalizacija.«

Prostori za sodišče

Postopoma je bilo treba izpolniti tudi druge obljube iz časov pripravljanih razgovorov za združitve velike občine: zemljiško knjigo, socialno zavarovanje, sodišče... Ljudje bi morali — če so že prišli s hribov — v enem centru opraviti vse. Zato tudi niso bili hudo natančni pri uradnih urah, ampak so se trudili ljudem pomagati.

»Pri ustanavljanju sodišča so bile hude težave. Podprli nas niso niti v Brežicah niti na okraju, obljubo občanom pa sem vendarle hotel izpolniti.

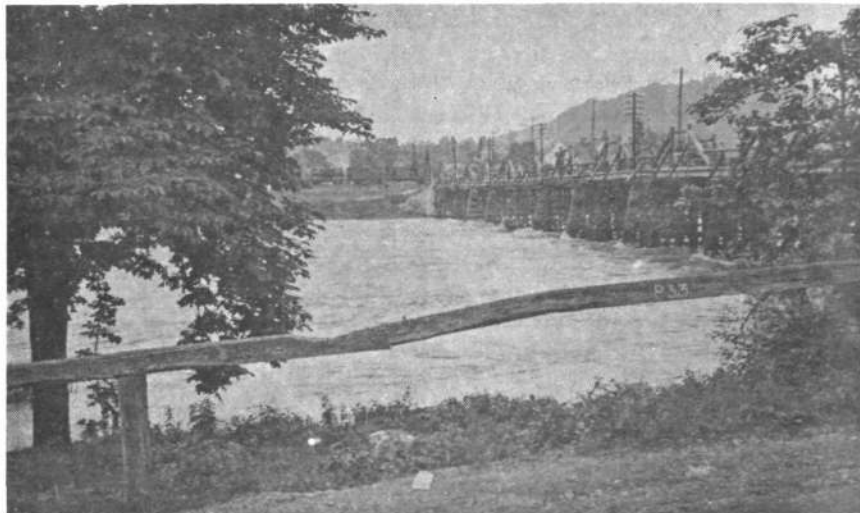
Takrat je bila norma za ustanovitev sodišča 25 do 30 tisoč občanov in z združitvijo bi (skupno s Senovim) to lahko tudi dosegli. Šel sem se posvetovat v Ljubljano k dr. Tominšku, pri njem pa sem našel dr. Šketo, ki je nekoč že bil služboval v Krškem. Ta si je prostore, kjer je bilo sodišče, grdo zapomnil in je seveda to postavil kot prvi pogoj. Z dobro voljo smo takrat uredili marsikaj — ponudili smo jim sedanje prostore in v prvem bloku zagotovili tudi stanovanja. Ravno preko stanovanj smo dobili tudi geodeta iz Brežic. To je bil velik uspeh, saj je bilo Krško za šolane kadre zelo nezanimivo.«

Tiskarji brez tiskarne: Brata Rumpret sta imela tiskarno s sodobno opremo, avtomatskimi stroji... Po vojni pa so opremo odpeljali v Ljubljano in jo razdelili banki, pošti, železnici... V Krškem je ostalo veliko strokovnega kadra, ki se je vozil na delo v Zagreb in si seveda želel nazaj nekdanjo tiskarno.

»Izkoristili smo edino možnost: v kleti ljubljanske tehnične šole je stala stara trapistovska preša z vsem črkovnim materialom tako, kot so jo tja pripeljali. Po prepričanju smo ta stroj vendarle uspeli dobiti nazaj in na njem so se fantje lotili dela z neverjetno vnemo. Še prej pa je Mestni ljudski odbor dal v Zagrebu za njeno popravilo zadnjih 100.000 dinarjev iz blagajne.

Za delavnico smo tiskarjem dali bivšo Kavarno (sedaj je v njej Lekšetov servis) in tam so ob tiskarni razvili še knjigovoznico — z udarniškim delom in brez plačanih nadur.«

Po nekaj letih so izvedeli, da je Borba dobila nove tiskarske stroje s Češkega in da pripra-

Leseni krški most je sčasoma postal ozko prometno grlo, pa še pred visokimi savskimi vodami je moral neprestano trepetati (fotodokumentacija Valvasorjeve knjižnice)

vlja za staro opremo licitacijo. Seveda so se krškim tiskarjem ob stari trapistovski preši kar zasvetile oči.

»Poslal sem jih v Beograd, se spominja Jože Kukovičič, »Maksu Richlyju pa sem dal s seboj še pismo, v katerem sem tovarišem popisal vse naše težave, začenši od izgnanstva. Učinkovalo je! Ajde, vi Slovenci jima je rekel odgovorni tovariš iz Borbe, idi dole pa biraj šta ti treba. To se neče prodavati. Platičete samo početnu cenu, izuzet ćemo iz licitacije.«

Še in še je dogodkov, vezanih na takratne objektivne razmere, na način razporejanja ljudi in materialov z dekreti, na pomanjkanje...

OBČINA KRŠKO V LUČI STATISTIKE

Demografski razvoj krške občine ima vse značilnosti tistih predelov v SR Sloveniji, ki pred II. svetovno vojno še niso imeli svoje industrije in v katerih je bilo še dolgo časa po osvoboditvi prevladujoča kmetijska dejavnost. Za te predele je bilo značilno predvojno odseljevanje zaradi ekonomskih razlogov, ki se je nadaljevalo še po vojni, ker je odvečna delovna sila iz kmetijstva odhajala v industrijo.

Krška občina je ob popisu 1948. leta štela 26.423 prebivalcev, do leta 1956 se je število povečalo na 27.391, že leta 1961 je bilo prebivalstva za 3,1 odstotka manj, 1971. leta pa za 4,1 odstotka manj. Odtlej naprej se je število prebivalstva znova povečevalo (zaradi vse večjih možnosti zaposlovanja v domači občini) in je 1981. leta naraslo na 27.774, kar pomeni 5,1 odstotka več, kot ga je bilo ob prvem povojnem popisu oziroma 5,8 odstotka več kot ob popisu 1971. leta. Delno lahko rast prebivalstva pripišemo tudi doseljevanju v krško občino. Tako je bilo ob popisu 1981. leta prišlekov iz drugih slovenskih občin že 4.616, iz SR BiH 198, iz SR Črne gore 21, iz SR Hrvatske 592, iz SR Makedonije 10, iz SR Srbije in obeh pokrajin 146 ter iz tujine 619 (povratniki—zdomci).

Ko se je razformiral okraj Krško, se je bilo treba boriti za vsako omaro in pisalno mizo. Skrili so jih v kapelico (sedanja Galerija Krško) a tudi to ni preprečilo, da ne bi nekaj pohištva romalo v druge občine.

Most čez Savo je bil lesen in trhel. V vsakem deževju so telegrami iz JLA tudi kar deževali. Vsebinska je bila ista: »Čuvajte most!« Most pa nič. Samo tresel se je pod udarci vodne stihije.

V Ljubljani so Jožetu Kukovičiču sicer pokazali pripravljen načrt za novi most v Krškem, a so mu tudi povedali, da zanj ni denarja. Vse, kar je dosegel, je bilo zmanjšanje nazivne nosilnosti trhle konstrukcije s sedem na 3 tone.

»Spominjam se, da nas je šla nekoč skupina na delovni ogled po občini. Doma smo nato našli kar 54 točk perečih problemov, ki bi jih bilo treba nujno rešiti.«

Včasih so smeli v Savi loviti ribe tudi z mrežo — križakom (foto: Olaf Lovrenčič)

STANE NUNČIČ

Že leta 1941 je s celo družino pobegnil pred izgnanstvom, saj je oče ves čas doma dopovedoval, da Nemčija v taki vojni ne more zmagati.

»Tako smo se razkropili — že 1. novembra 1941 sem pobegnil na Planino in tam teden dni taval, a prave zveze nisem mogel dobiti.«

Nekaj časa je služboval na železniški postaji v Zidanem mostu, nato pa so ga s še štirimi osumljenimi domoljubi prestavili v Nemčijo. Tisti, ki so preživeli vojno ali izgnanstvo, gotovo vedo, koliko poguma in odločnosti je

bilo potrebno nekemu, da je iz Nemčije pobegnil, tako kot je to storil Stane Nunčič leta 1943. Po prihodu domov se je 1. decembra vključil kot aktivist na Kozjanskem in tam spomladi 1944 kot ilegalce izvajal mobilizacijo.

V drugi polovici 1944 je bil postavljen za sekretarja okrajnega komiteja in sekretarja okrajnega odbora OF v Šmarju pri Jelšah. Tja je bil poslan kot prvi organizator odpora, od tam pa so ga po uspešno opravljeni nalogi poslali na okraj Planina pri Sevnici (oktobra 1944), kjer je izvedel prve svobodne volitve na že osvojenem ozemlju.

Člani okrajnega komiteja KP in OOOF Šmarje: Slavko Černelič, Stane Nunčič in Ferdo Kovič (razstavno dokumentarno gradivo)

Sam tega nikoli ne pove, a gotovo je bilo kar precej tvegano takole meni nič tebi nič pobrati svoj nahrbtnik in se podati v novo okolje, med nove, neznane in nezaupljive ljudi ter kakorkoli že prepotovati še ne povsem varna območja. To je element, ki ga gotovo redkokdaj upošteva pri razmišljanju o delu in življenju vseh naših funkcionarjev, ki niso bili samo borci v enotah, ampak jih je delo obsodilo na nenehna samotna popotovanja.

Stane Nunčič je tako kot večina njegovih tovarišev le na kratko pojasnil: »Nemci in ustaši so 10. decembra 1944 na Kozjanskem pričeli veliko ofenzivo, po kateri je ostalo le opustošenje — pogorišča. Te ljudi, pogorelece, je bilo treba oskrbeti, jim vsaj malo dvigniti moralo in vrniti z dobrim vse, kar so nam prej nudili. Skušali smo jim razdeliti nekaj zbrane opreme, posode... in pri enem takem obisku smo bili izdani. Zasačili so nas v neki hiši pri kosilu in dva izmed tovarišev sta tam izgubila življenje: Slavko Godler in Vera Zupančič, mladinska aktivistka iz Ljubljane. Čeprav težko ranjen, sem skočil skozi okno, se valil pod breg kakih 100 m in tam obležal v neki grapi. Niso me hudo iskali, ker so se zanašali na to, da bo rana opravila svoje. Naši ljudje so me kasneje našli in 3 mesece sem preživel v partizanski »prihvatnici« na Rudnici.«

Štirinajst dni pred koncem vojne je bil imenovan za sekretarja okrajnega komiteja in okrajnega odbora OF v Brezicah, kjer je ostal dober mesec dni kot namestnik in pomočnik Jožeta Godlerja (očeta padlega Slavka!), ki je bil komendant mesta.

Z isto funkcijo je bil potem poslan v okraj Krško, ki ga je bilo treba tudi organizirati povsem od začetka.

Jesen leta 1945 je dočakal kot sekretar okrajnega komiteja v Črnomlju, čez šest mesecev pa je bil že imenovan za črnomljskega javnega tožilca. To isto nalogo je nato opravljal še v okrajih Novo mesto in Trbovlje, obiskoval je nekaj tečajev in kariero javnega tožilca nadaljeval na okraju Ptuj leta 1949.

»Običajno so nas, nove kadre, prestavili v nek okraj skupno z novo garnituro vodilnih,« komentira Stane Nunčič.

1. januarja 1954 je v Krškem postal podpredsednik okrajne in predsednik sveta za gospodarstvo. Od tu je maja 1955 prevzel funkcijo predsednika Mestnega ljudskega odbora, jo opravljal do leta 1963 in se na pol-

ožaj predsednika občine vrnil spet med leti 1967 in 69.

Ves ta čas je bil tudi direktor Agrokombinata, torej je bil župan le kot neprofesionalec.

»Morda nimam ne vem kako zvenelih zaslug, je približ v najinem razgovoru, «a trdim, da smo takrat zelo daljnovidno ocenili vlogo gospodarstva in smo pravilno zastavili njegov razvoj. Vse sile smo usmerili v razvoj že obstoječih objektov in iskanje novih možnosti. Vse ostalo je bilo vezano na razvoj gospodarstva: kultura, šolstvo, zdravstvo, šport...

Zato smo si tudi izbrali te zarodke, privatnike-obrtnike smo snubili, jih materialno in moralno podpirali in na njihovih delavnicah gradili proizvodne hale.«

To, kar je danes Kovinarska, je bilo včasih ključavničarstvo bratov Čebularjev. Mesesnelo kleparstvo je služilo kot osnova razvoja današnjemu SOP-u. Papirkonfekcijo so zasnovali v garažah Tovarne celuloze. Stefanova kleparija v Kostanjevici pa je dala Klepkot.

»Zelo veliko je bilo prepričevanja in pregovarjanja, apeliral sem na potrebo po razmišljanju vnaprej in zavračal zadovoljno spanje na doseženih lovorikah obstoječih obrtniških delavnic. Prevoz smo ustanovili tako, da smo iz občinske blagajne zagotovili sredstva za nabavo avtobusa. Celuloza pa jih je zbrala za tovarnjak. Bistveno je bilo začeti in za to smo si prizadevali, občina je imela svoj investicijski sklad, poleg tega pa je Občinski ljudski odbor združeval še dodatna sredstva za podporo napredka. Vsakemu obrtniku smo preko najemnine izplačali obratna sredstva. Tako je tudi iz

mizarske delavnice Romana Dularja in še nekaj delavnic v Brestanici, Prekopi in Kostanjevici nastal temelj sedanjim Novolesovim TOZD.«

Tako so zagotovili 40% sredstev, potrebnih za izgradnjo sadnih nasadov v Stari vasi, vinogradov na Sremiču. Kmetijski zadrugi so v celoti omogočili nakup zemlje od privatnikov za posestvo v Žadovinku, za odkup Roševskega brega, 60 milijonov posojila so zagotovili za odkup posestva v Brestanici — po izselitvi kazenskega zavoda z gradu.

»Vedeli smo, da razvito gospodarstvo zahteva tudi kadre. Zato smo si izborili tehnično šolo, čeprav je bilo jasno, da vseh diplomantov ne bo možno zaposliti v Krškem. Hoteli smo, da bi naši ljudje šli po svetu kot strokovnjaki, ne pa kot fizični delavci. Tudi samo Celulozo smo silili v širitev reprodukcije — že tako sem vse sobote in nedelje prepotoval od sestanka do sestanka, tam pa sem bil na vsaki seji delavskega sveta. Povsod je bilo treba hudega prepričevanja in pogosto zelo odločnega nastopa, saj se je marsikje našel kak okorel nazadnjak ali pa se cela vas ni pustila zvleči na bolje.

Res pa je, da sem takrat kot župan imel čisto drugačne možnosti, kot jih ima današnji vodilni funkcionar. Pa še nekaj drži, z novo idejo sem prodiral samo preko razgovorov in podpore delavcev, zato nam niti občasne republiške intervencije niso mogle do živega. In še to: iskal sem dobre zamisli in tudi od drugih sem jih vedno rad sprejemal in vsako pretehtal.«

Okraj Krško je bil elektrificiran 17%. Leta 1954 je bilo v Posavju izgrajenih preko 100 km daljnovodov z več kot 20 trafopostajami. To je bila osnova za nadaljnjo elektrifikacijo občine. 1. maja 1955 je začela velika združ-

OBČINA KRŠKO V LUČI STATISTIKE

Za krško občino je značilna dokajšnja migracija delovne sile. Medtem ko se iz nje vozi vsak dan na delo drugam okoli 900 občanov, prihaja vanjo kar 1.700 delavcev, vsakodnevnih migrantov. Ti podatki povedo, da si je občina s svojim dokaj hitrim gospodarskim razvojem v zadnjih letih ustvarila celo več delovnih mest, kot bi jih potrebovala za lastni delovni potencial, a je ta čas na začasnem delu na tujem (tudi zaradi slabših ekonomskih pogojev v preteklosti) še nekaj več kot 1000 občanov (vštevši družinske člane).

na občina Krško, ki sta se ji do 1960 priključili še Kostanjevica in Senovo. Do leta 1963 so dobili električno energijo v vseh krajih, razen tam, kjer so posamezniki ali naselja kljubovali napredku.

»Uspeli smo urediti vse cestne zveze, vse vasi so bile dostopne z motornimi vozili — čeprav le po beli cesti.

V Krškem smo pristopili k ureditvi kanalizacije in vodovoda. V tistih dveh letih, ko nisem bil predsednik, je bilo zgrajeno črpalnišče na Drnovem. Naš osnovni cilj je bil zgraditi cestni križ Prekopa — Krško — Senovo — Koprivnica in Dolenja vas — Raka. Nato bi to osnovo postopno dopolnjevali in širili. No, sedaj je — s cesto proti Koprivnici — tudi ta na-

črt končno uresničen.

Sprožil sem tudi akcijo za obnovo vinogradov. Ugotovili smo namreč, da je cviček iskano vino, da pa so vinogradi zastareli, zato smo silili v obnovo, v širitev družbene predelave in stekleničenje.

Opravičnosti te odločitve ne kaže dvomiti, saj je še danes krški cviček znan in najbolj iskano med vsemi vini različnih proizvajalcev, ki nosijo to ime.

V tem času so zgradili tudi Dom Svobode, speedway stezo na stadionu in hotel. O tem pravi Stane Nunčič takole:

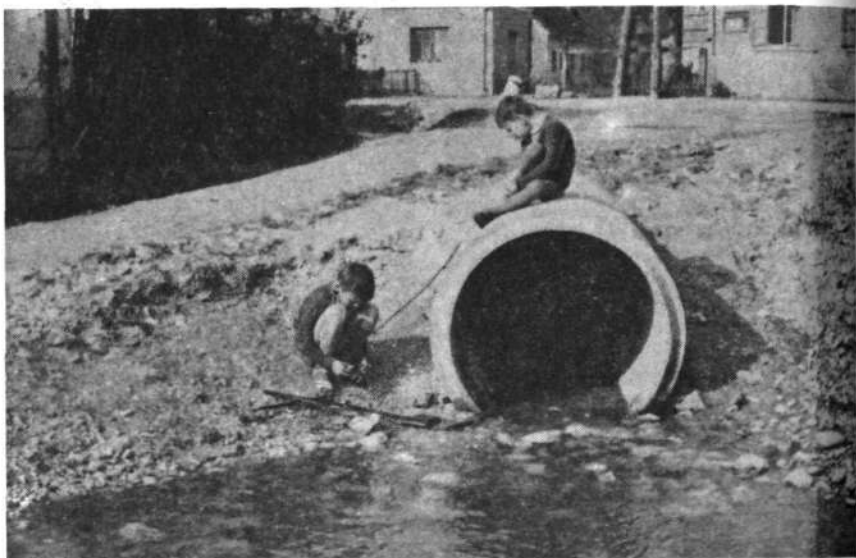
»Tovarna celuloze je imela v programu izgradnjo menze. Predlagali smo jim, naj jo postavijo izven tovarniške ograje, za širši krog ljudi. a tako povečano zgradbo je seveda zmanjkalo denarja in dve leti je gradnja mirovala. Pa smo le uspeli zbrati sredstva in dograditi hotel ter ga na občinski praznik 1957 izročili namenu. Takrat smo namreč načrtovali razvoj turističnih postojank na Šremiču, Libni in pri Ribniku.

Za osnovno šolo Jurija Dalmatina smo že zelo zgodaj rezervirali sedanji prostor in ga nismo dovolili pozidati. Pa je nekaj samovoljnežev kljub temu uspelo izboriti gradnjo še ene vrste hiš na tem, za šolo predvidenem območju. Le s težavo smo napredovanje teh gradenj in drobljenje ozemlja preprečili. To se je namreč zgodilo v tistih dveh letih, ko nisem bil predsednik,« se hiti opravičevati. »Tudi gradnja zdravstvenega doma je bila predvidena na mestu nasproti šole — kjer je sedaj parkirišče, pa so se Krščani uprli, češ da bomo vse zvekli na Videm. Takrat smo že razpravljali o združitvi Vidma in Krškega v Krško in zato je bilo zelo težko doseči tako popuščanje.

Vsekakor pa — to ponovno poudarjam — si upam trditi, da smo ravno s temi svojimi akcijami zagotovili možnost današnje stopnje razvoja občine Krško. Celo gradnjo Laboda v Novem mestu smo takrat podprli in poiskali kadrovske rešitve za direktorja — tovariša Petana z Zdol.

Otvoritev nekdanjega hotela Sremič (foto: Olaf Lovrenčič)

Stara vas (foto: Olaf Lovrenčič)

Stane Nunčič ob odkritju spominske plošče na Domu Osvobodilne fronte v Mladju (nekdanja Draganova domačija)

Kljub slabim pogojem je bila nekdanj amaterska kultura v Krškem razvita (foto: Olaf Lovrenčič)

VRNITEV IZGNANCEV

Iz zbornika KRŠKO SKOZI ČAS, izdanega ob 500-letnici mesta leta 1977, objavljamo iz zapisa dr. Toneta Ferencca »Tragedija Slovencev na izselitvenem območju ob Savi in Sotli« ključek IV. poglavja »Izgnanci iz Posavja in Obsotelja v tujini, vendar s srcem v domovini«:

Pogovarjamo se in tolažimo drug drugega. Obupavamo v naših mislih in željah, padamo in zopet vstajamo...« Na drugi strani pa je bilo sto in sto predvidenih in nepredvidenih, razumljivih in nerazumljivih ovir, ki so se izgnancem postavljale na tej poti. Nekdo je ob tridesetletnici osvoboditve njihovo vrnitev simbolično primerjal z vračanjem lastovk, vendar pa ta primera drži le deloma: lastovke

Leta 1977 je Krško svečano proslavilo 500-letnico pridobitve mestnih pravic (foto: Olaf Lovrenčič)

Vrnitev slovenskih izgnancev v domovino ni bila nič manj trpeča kot njihova pot v izgnanstvo. Na eni strani jih je domov vlekle neizmerna sila domotočja in domoljubja. Preprosto, a zelo lepo je to zaupala svojemu dnevniku Richlyjeva: »Naše misli vedno bežijo v naš domači kraj in si želimo, da bi s pogledi objemali svoja polja, doline, bregove.

na svoji poti namreč nimajo toliko ovir, kot so jih ob vračanju imeli slovenski izgnanci.

Prvi transporti slovenskih izgnancev, vračajočih se domov, so iz današnjih poljskih in vzhodnonemških predelov prišli aprila 1945 v osvobodeno Vojvodino in od tam šele po osvoboditvi Slovenije domov v Posavje in Obsotelje. Vožnja iz kakšne vzhodnonemške

pokrajine do Krškega ali Brežic je lahko trajala tudi do dva meseca ali celo več; zaradi vojnih razmer so morali na poti izmenjati kar več vlakov, ker so jim drugega za drugim odvzele zavezniške vojske za svoje potrebe. Tiste, ki so na poti v domovino umrli, so pokopali kar ob železniški progi. Poslednji izgnanci so se vrnili celo šele spomladi 1946.

Ko so transporti pripeljali čez mejo, so morali izgnanci za nekaj dni v sprejemne ali repatriacijske baze v Subotici, Kranju, na Jesenicah, v Kamniku, Radovljici, Mariboru itd., kjer so jih popisali, zdravniško pregledali in nato poslali domov. Ohranjena kartoteka iz teh sprejemnih baz je za marsikatero izgnanca po tolikih letih eden redkih pismenih dokazov o njegovem izgnanstvu.

Na svojih domovih, ki jih je okupator popolnoma izropal, so se izgnanci takoj vključili v obnovo porušene domovine. Le počasi so se jim rane celile, popolnoma zaceljene še niso niti zdaj, po toliko letih, ko jim družba počasi, morda celo prepočasi in bolj moralno kot gmotno popravlja krivico iz prvih povojnih let. Takrat nemara ni hotela ali ni mogla s pravo mero izmeriti njihovega trpljenja in domoljubja.

Mnogo izgnancev pa se ni moglo vrniti na svoje domove in v domovino. Obnemogli so še pred prvim svitom svobode ali pa že ob njem. Po podatkih komisije za ugotavljanje zločinov okupatorjev in njihovih pomagačev je v izgnanstvu umrlo okrog 1300 prebivalcev Posavja in Obsotelja (iz Krškega in njegove širše okolice okrog 350), se pravi okrog tri odstotke vseh izgnancev s tega območja. Njihovi grobovi, posejani po Poljski, Nemčiji in Franciji, nemo obtožujejo in opozarjajo.

Naš pogovor

BRIGADIRJI NA KRŠKEM POLJU PRED 40 LETI!

Pogovor z JOŽETOM VAGNERJEM, namestnikom komandanta mladinske delovne brigade »Majde Šilc«, ki je bila od konca junija 1945 na območju Posavja, v krški in brežiški občini. To je bila prva organizirana mladinska delovna brigada v Sloveniji, ki je šla za dalj časa na delo izven kraja bivanja brigadirjev.

Kakšna je bila poglavitna naloga mladinske delovne brigade »Majde Šilc«?

Okoli 600 mladih iz Ljubljane se nas je zbralo, da bi odšli na delo na Krško polje. Prve mesece po vojni je bilo mnogo kmetij neobdelanih, saj so bili ljudje izgnani v Nemčijo in še večinoma niso prišli nazaj. Potrebno je bilo pobrati letino in obdelati polja ter sadov-

njake. Ob pomoči ljudi, ki so bili ta čas doma, smo se za nas novega dela kaj hitro privadili in je bil učinek dokaj dober. Pričakali smo še žetev in tudi to, ob pomoči domačinov opravili.

Brigada je bila — po današnjih merilih — res velika. Kako ste tedaj zagotovili tolikšno število brigadirjev?

Ne smemo pozabiti na to, da je bilo to prvo leto svobode! Mladina je bila zato za delo še posebej zagreta in je ni bilo težko dobiti. Išli so vedeli, da je njihova pomoč pri obnovi še

Mladinske delovne akcije nekdaj in danes (fotodokumentacija OK ZSMS Krško)

kako potrebna. Imeli smo jasen cilj: Treba je delati in odločitve niso bile težke. Večji problem je bilo preveliko zanimanje in zaradi tega omejitve števila brigadirjev.

Kje vse je delala vaša brigada?

Brigada je bila dobro organizirana. Imela je svoj štab, ki je bil v Leskovcu. Razdelili smo jo na 6 bataljonov, ki so bili razmeščeni v Krškem, Leskovcu, Brežicah, na Bizeljskem, v Cerkljah in Krški vasi. Vsak bataljon je imel svoj štab, svojo kuhinjo, svojo kulturno skupino... Bataljoni so bili vezani na Krajevne ljudske odbore, ki so odredili delo.

Kje so brigadirji stanovali in kako ste delali?

Zaradi kmetijskih opravil je bilo naše delo celodnevno. Veliko časa smo izgubljali s prihodom na delovišča in odhodom z njih, saj smo delali na poljih, njivah... S prihodom na delo smo se zamudili tudi poldguro uro in enako s povratkom v naše bataljonske enote. Razmeščeni smo bili v večjih objektih. Tako smo v Cerkljah, Leskovcu, Krškem in Brežicah bivali v šolah, na Bizeljskem smo živeli na gradu, nekateri pa so bivali kar na večjih kmečkih domačijah, tudi po teden dni in več.

Kakšen je bil starostni sestav brigade?

Ker smo pričeli delati ob koncu junija, ko je bil konec šole, so našo brigado sestavljali dijaki in študentje, teh je bilo približno dve tretjini, tretjina pa je bila iz vrst delavske mladine.

Ali ste imeli med »brigadirskimi dnevi« kaj časa še za kake druge dejavnosti?

Mislim, da je bilo najbolj pomembno to, da je bila naša brigada oz. njeni bataljoni sestavni del kraja, kjer je živela. Ker so bili to prvi meseci v svobodi, je bilo veliko »živega« političnega dela: zborovanj, sestankov s krajinami in podobno. Spominim se, da je bilo skoraj vsak teden kako zborovanje, na katerem smo bili prisotni tudi mi. Res smo imeli možnosti, da smo kar najtežje živeli skupaj s krajinami, v veliko večji meri, kot se dogaja v brigadirskem življenju danes.

Ali so bila v vaši brigadi tudi kaka delovna priznanja?

Vsi smo želeli delati. Elan je bil izreden. Brigadirskih oblačil, uniform, ni bilo. O orodja smo imeli le kake grablje in motike. Vse to je bilo dovolj, saj nam dobre volje resnično ni manjkalo. Priznanj ali nagrad za to naše delo ni bilo in o tem nismo niti razmišljali.

Kaj pa bi lahko rekli ob jubileju te prve brigade?

Na naše delo obujamo spomine, na razne načine. Letos so nas, Občinska konferenca SZDL Krško, povabili, naj za jubilej pridemo znova na ta teren ter si ogledamo vse kraje, kjer smo 1945. leta delali. Upam, da bo to srečanje veselo!

ŽIVKO ŠEBEK

OBČINA KRŠKO V LUČI STATISTIKER

Leta 1984 je bilo v družbenem sektorju zaposlenih 10.340 delavcev, v zasebnem pa le 356. Delež zaposlenih v družbenem sektorju je po dejavnosti v istem letu naslednji:

industrija 63,9% — negospodarstvo 11,9% — kmetijstvo 4,7% — gradbeništvo 4,5% — trgovina 4,4% — promet 3,7% — obrt 3,0% — komunalne storitve 2,1% — gostinstvo s turizmom 1,1% — gozdarstvo 0,7%.

ttega. Iz tega sem spoznal, kar je bilo tako značilno za Maršala, tudi iz tega kratkega detajla, njegovo veliko ljubezen do narave, ko mu je lov pomenil samo oddih in razvedrilo.

Nadalje je bila zelo zanimiva epizoda tudi najina majhna kupčija. Namreč, na samem obedu sem opazil, da Maršal z užitkom je sadje, ki smo ga pridelali v sadovnjakih našega Agrokombinata. S tem sva potem prišla tudi na sadjarstvo, na vse mogoče ostale teme in med drugim je Maršal omenil, da enako, kakor tudi naši ljudje z veseljem pridelujejo sadje, tako tudi on goji na Brionih pomaranče in da jih sam vzgaja. Istočasno sva se dogovorila, da mu bodo delavci našega Agrokombinata — kot novoletno čestitko — poslali naša jabolka in naše hruške. Mi smo to resnično napravili. Maršal pa je obljubil, da nam bo poslal pomaranče, ki jih je sam osebno vzgojil na Brionih. Prepričan sem bil, da zaradi ogromnih obveznosti, ki jih je imel naš Maršal, to sigurno ne bo uresničeno, vendar moram reči, da sem bil izredno presenečen, ker ob novem letu so resnično — kot najlepša novoletna čestitka, ki smo jo kdaj lahko v Krškem, jaz osebno in naši občani, doživeli — bile ravno pomaranče, ki jih je tovariš Maršal osebno vzgojil na Brionih.

SPOMINI NA TITA

Objavljamo zapis po magnetofonskem posnetku razgovora iz leta 1980, ki ga je imel Živko Šebek z ing. Nikom Kurentom:

»Ob spominih na maršala Tita moram povedati, da sem imel veliko čast, da sem smel v imenu občine Krško sprejemati maršala Tita ob polaganju temeljnega kamna za nuklearno elektrarno 1. decembra leta 1974.

Ob tej priliki sem iz nekaterih detajlov spoznal vso veličino njegovega značaja in bi želel povedati zlasti nekatere podrobnosti.

Prvo — kar se mi je zdelo zelo simbolično — je bilo sledeče: 1. december je bil pust, mrzel, deževen dan, vendar je ravno v trenutku, ko je prišel maršal Tito v Krško, nenadoma posijalo prijazno, toplo sonce, kot bi se hotela še narava sama prikloniti velikemu državniku in mu tudi sama izraziti svoj pozdrav. Skratka, dolgočasno, pusto vzdušje se je spremenilo nenadoma v prijetno, toplo, sončno in dan je bil ravno v tistih trenutkih, ko je Maršal polagal kamen, resnično tak, da mi bo ostal v spominu, dokler bom živ.

Nadalje sem spoznal vso njegovo neposrednost, simpatičnost, toplino, s katero je osvajal preprostega človeka in velike državnike, politike, s katero je skratka osvojil cel svet. Tista prva začetna trema, katere sem se resnično bal, je minila že po nekaj minutah in v neposrednem, sproščenem pogovoru sem potem imel priliko, pravzaprav v kratkih trenutkih, spoznati njegovo toplino, pristrčnost in

razumevanje za preprostega človeka. Zdelo se mi je, kakor da se pogovarjam z nekom, s katerim se pozna že leta in leta, tako neposredno, kot sem se pogovarjal s svojim očetom in ostalimi dobrimi znanci in prijatelji.

Potem ko je bil sprejem v samem hotelu, sem imel priliko iz razgovora med tovarišem Dolancem in maršalom Titom spoznati njegovo ljubezen do narave. Tovariš Dolanc mu je pripovedoval, kako je nekdo od naših diplomatov na službenem lovu v Romuniji ubil tri medvede. Na to je Maršal takoj pripomnil, čemu je bilo to potrebno, in je bil očitno nejevoljen zaradi

Tovariš Tito na poti skozi našo občino pred mnogimi leti (foto: Olaf Lovrenčič)

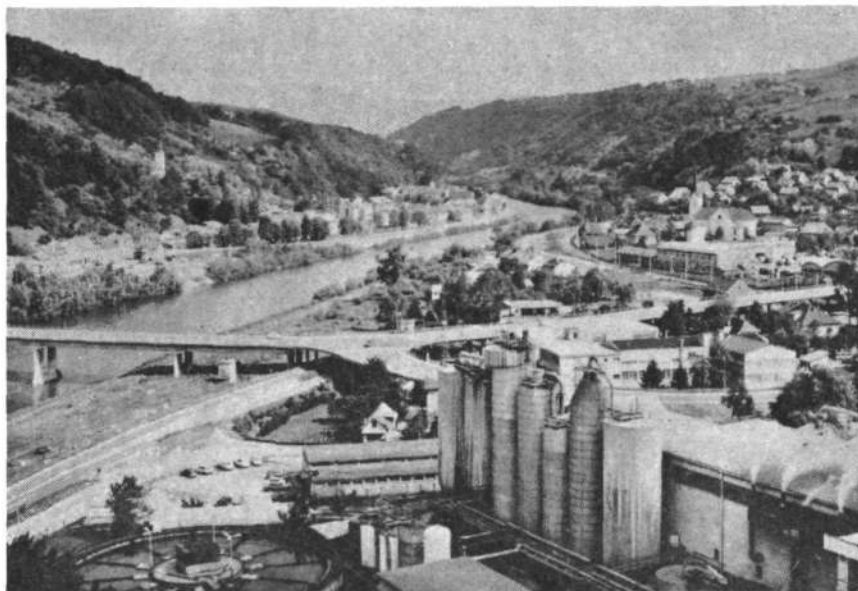

NAŠ CELULOZNO—PAPIRNI GIGANT JE ZRASEL IZ SKROMNE TOVARNICE

Tovarno celuloze na Vidmu pri Krškem je zgradil leta 1939 slovenski industrijalec Franc Bonač, prvotna količinska proizvodnja pa je znašala 10.000 ton celuloze letno. Na izbor lokacije so vplivali predvsem ugodna lega ob glavni železniški progi, takrat najpomembnejši magistrali države, bližina reke Save in surovinsko zaledje s slovensko-hrvaškimi gozdovi in z bližnjimi zasavskimi premogovniki.

izvedene tri obsežne razširitve:

Prva je bila v letih 1954-55, ko je bil postavljen prvi papirni stroj z letno zmogljivostjo 30.000 ton časopisnega papirja, kar hkrati pomeni tudi začetek domače, jugoslovanske proizvodnje časopisnih papirjev. Istočasno so tudi povečali zmogljivosti proizvodnje celuloze na 36.000 ton letno.

Dobre prometne zveze in modernizacija industrije . . . (foto: Josip Brinovec)

Med drugo svetovno vojno je tovarna obratovala zelo neredno, proti koncu vojne pa je bila zaradi eksplozije razstreliva na krški železniški postaji tako poškodovana, da so jo morali obnoviti in je začela z obratovanjem šele leta 1946. Pred vojno in med vojno je bilo v tovarni zaposlenih povprečno 160 delavcev.

Po drugi svetovni vojni so bile v tovarni

Druga večja razširitev je bila izvedena v letu 1963, ko je bil postavljen drugi papirni stroj z zmogljivostjo 40.000 ton časopisnega papirja letno, istočasno pa je bila zgrajena brusilnica za 40.000 ton letne proizvodnje lesovine.

Tretja večja razširitev je bila izvedena v letih 1975-76, ko je bil postavljen papirni stroj, četrti po vrsti, z letno zmogljivostjo 45.000 ton

papirja in ko je bila rekonstruirana in povečana tovarna celuloze za 70.000 ton letne proizvodnje.

V letih 1981-83 so bile zgrajene čistilne naprave, ki že obratujejo in dajejo zelo dobre ekološke in ustrezne finančne rezultate.

Delovna organizacija TOVARNA CELULOZE IN PAPIRJA »DJURO SALAJ« KRŠKO je organizirana v devetih temeljnih organizacijah združenega dela oz. toz: Celuloza, Papir, Energija, Les, Vzdrževanje, Transport, Komerčila, Papirkonfekcija, TES ter delovni skupnosti skupnih služb.

V tovarni združuje delo 2.200 delavcev, ki ustvarjajo letno 17 milijard celotnega prihodka. Delež izvoza na konvertibilno področje znaša 30% celotnega prihodka, dohodkovni odnosi med temeljnimi organizacijami pa so od 1. januarja 1978 urejeni na osnovi skupnega prihodka.

Letna proizvodnja znaša 130.000 ton celuloze, 135.000 ton papirja, 20.000 ton valovite lepenke in 5.000 ton drugih proizvodov oz. 290.000 ton proizvodov letno, kar je 20-krat več kot pred tremi desetletji, medtem ko se je število zaposlenih v istem času povečalo 10-krat.

Edvard Kardelj in Franc Leskošek Luka v Tovarni celuloze in papirja Videm-Krško 1955 (foto: Olaf Lovrenčič)

TOVARNA CELULOZE VIDEM—KRŠKO EDEN OD SAMOUPRAVLJALSKIH PRVENCEV

Začetki samoupravljanja v današnjem »Djuro Salaju« segajo v konec leta 1949 in začetek leta 1950.

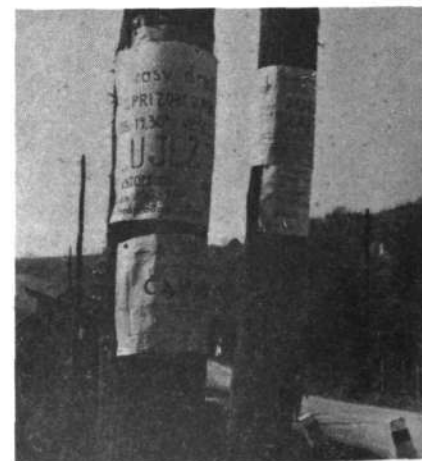
Takrat je bilo na osnovi »Navodila o osnovanju in delu delavskih svetov državnih gospodarskih podjetij«, ki sta ga v imenu gospodarskega sveta zvezne vlade in centralnega odbora ZKJ podpisala Boris Kidrič in Djuro Salaj, v Jugoslaviji izbranih 215 podjetij (v Sloveniji 47), v katerih naj bi ustanovili prve tako imenovane **poizkusne delavske svete**.

Kriterij za izbiro teh podjetij sta bila njihova pomembnost in uspešnost, med temi izbranimi podjetji pa je bila tudi TOVARNA CELULOZE VIDEM—KRŠKO: To je bilo za mlad krški kolektiv veliko priznanje.

Tovarna je takrat zaposlovala 324 delavcev, ki so letno proizvedli 15.000 ton celuloze ter nekaj lesovine in papirja. V socialni strukturi zaposlenih so prevladovali proletarci in kmetje iz Krškega in okolice. Približno tretjina zaposlenih so bile ženske. Povprečna starost zaposlenih je bila 30 let. Izobrazbena struktura je bila neugodna, saj je imelo le malo zaposlenih osnovno in srednjo izobrazbo.

Tovarna je bila že takrat tesno kadrovsko in surovinsko povezana z neposrednim pa tudi širšim okoljem, saj so v njej našli zaposlitev tudi številni prevozniki, precej možnosti pa je bilo tudi za občasno, sezonsko zaposlovanje.

V tem času je bilo v tovarni, tako kot v vsej naši državi, ogromno storjenega z udarni-

Nekdanje oglasne deske (foto: Olaf Lovrenčič)

škim, prostovoljnim delom, ki so se ga udeležili vsi, od direktorja pa do izmenskega delavca.

Volitve v poizkusne delavske svete so bile v Sloveniji izvedene v času od 7. januarja do 11. februarja 1950 preko volilnih skupščin, podobno kot za sindikalne odbore.

V krški tovarni so **poizkusni delavski svet** izvolili 18. januarja 1950, njegov predsednik pa je bil Tone Molan.

Po sprejetju »Zakona o upravljanju državnih gospodarskih podjetij in višjih gospodarskih združenj po delovnih kolektivih« junija 1950 so v krški tovarni tudi uradno in na osnovi zakona izvolili **prvi delavski svet** in **upravni odbor** ter svečano predali tovarno v upravljanje delavcem.

Prva seja delavskega sveta je bila 7. septembra 1950. Za predsednika so izvolili Milana Žgombo, za predsednika upravnega odbora pa Jožeta Kolška.

Na drugi seji delavskega sveta, ki je bila 9. septembra, pa je predsednik upravnega odbora Jože Kolšek kot predstavnik delavcev prevzel ključ tovarne, s čimer so simbolično ponazorili predajo tovarne v roke delavcev.

Izvolitev poizkusnega in pozneje prvega delavskega sveta in upravnega odbora je delovno in moralno vplivala na vse zaposlene.

Razmahnilo se so ustvarjalne sile kolektiva in precej problemov, ki so bili do tedaj nerešeni, kot so bili npr. čezmerno kopičenje zalog, potreba po smotnejši organizaciji proizvodnje in zaščiti pri delu, delovne norme ipd., so uspešno rešili. Izboljšali so poslovanje ter s požrtvovalnim delom povečali proizvodnjo in izboljšali kvaliteto.

Naloge prvih delavskih svetov so bile predvsem naslednje: obravnavali so predloge gospodarskega plana podjetja, osnovne plane gradnje objektov družbenega standarda, pravila o delovnem redu, predlagali ukrepe za pospeševanje proizvodnje in za boljšo organizacijo dela, za znižanje stroškov proizvodnje, skrb za strokovno izpopolnjevanje članov kolektiva itd.

Medtem ko je poizkusni delavski svet štel 21 članov, je bilo v prvem delavskem svetu 35 članov, od tega tri četrtine delavcev in četrtna nameščencev (uslužbencev).

26. maja 1958 je tedanji delavski svet sprejel sklep o preimenovanju podjetja v TOVARNO CELULOZE IN PAPIRJA »DJURO SALAJ« VIDEZ—KRŠKO. S poimenovanjem po uglednem sindikalnem delavcu je bilo kolektivu ponovno izkazano priznanje za njegovo pionirsko samoupravljalno vlogo.

OBČINA KRŠKO V LUČI STATISTIKE

V krški občini je znašal družbeni proizvod 1983. leta 534.265,00 din na prebivalca in je občina z njim v okviru SR Slovenije zasedala visoko 2. mesto. Zaposlenega je 36,8% prebivalstva, delež zaposlenih žena pa je v tem okviru 36,5%. Vsega skupaj je aktivnega 49% prebivalstva, 14% je prebivalcev z lastnimi dohodki, 37% pa je vzdrževanih. Ob popisu 1981. leta je bilo v krški občini 16% kmečkega prebivalstva.

Vsi ti statistični podatki povedo — v primerjavi z enakimi v preteklosti — da se je podoba krške občine od osvoboditve naprej močno spremenila. Krško občino lahko uvrščamo med tiste v SR Sloveniji, za katere je značilen hiter gospodarski razvoj, ki jo je iz izrazito kmetijske občine spremenil v sorazmerno razvito industrijsko. Danes predstavlja s Tovarno celuloze in papirja »Djuro Salaj« središče tovrstne jugoslovanske industrije, na obrtni tradiciji se je razvila močna kovinsko-predelovalna industrija pa tudi pomembni lesno-predelovalna in konfekcijska. Z rudnikom rjavega premoga Senovo (obratoval je že pred vojno): plinsko-parno elektrarno Brestanica, našo prvo nuklearno elektrarno ter z načrti o skorajšnji gradnji verige vodnih elektrarn na reki Savi je krška občina hkrati eno najbolj pomembnih slovenskih energetskega področij.

Intervju

STONE MOLAN: „CELULOZA JE BILA NEKAJ POSEBNEGA!“

Samoupravljanje v največjem posavskem kolektivu beleži letos 35. rojstni dan. Pred tolikimi leti je bil namreč v takratni TOVARNI CELULOZE na Vidmu ustanovljen prvi — sprva t.i. poizkusni — delavski svet, med prvimi v Sloveniji in Jugoslaviji.

Med najstarejšimi delavci in upokojenci tovarne »Djuro Salaj«, ki se še živo spominja tistih pionirskih časov, je tudi Tone Molan. Pravzaprav se jih on še posebej rad spominja, saj je bil predsednik tistega »poizkusnega« delavskega sveta, ustanovljenega 18. januarja 1950.

To pa je bil tudi povod, da smo Tonea Molana zaprosili za pogovor, posebej za Naš glas.

Tisti pionirski časi so že daleč za vami, a vseeno, kako se jih spominjate?

»Težko je točno in jasno to povedati, a bilo je neponovljivo, nepredstavljivo.

Kar zamislite si: imamo sejo delavskega sveta in nam, delavcem, poroča direktor o proizvodnji in prodaji, mi ga sprašujemo, on pa odgovarja. Kar tako, kot da to — za tiste čase — ne bi bilo nič posebnega. Skratka, bilo je nekaj zelo velikega, nekaj novega, kar nam je ogromno pomenilo.«

Kako in kdaj pa ste se zaposlili v Celulozi?

»Ja, bilo je težko. Težko zato, ker v tistih prvih povojnih letih niso vzeli vsakogar. Ljudi, ki so hoteli službo, je bilo, kolikor si hotel, zato pa so presneto izbirali. V celulozo, ki je že takrat predstavljala nekaj pomembnega, pa je bilo sploh težko priti.

Spomnim se, da sem pravzaprav imel veliko sreče, takrat, 25. marca 1946.

Stali smo v vrsti, tam pri stari vratarnici, in če me neki znanec ne bi priporočil, iz moje službe v Celulozi ne bi bilo nič.

Kaj pa delo, je bilo težko?

»Predvsem ga je bilo veliko.

Toda delali smo kot ena, velika družina. Vsi smo se poznali med seboj, delali smo vse, kar je bilo treba. Nihče ni vprašal, nihče ni rekel: Ne, to pa ni moj posel, tega jaz ne bom naredil.

Pa udarniške akcije — kolikokrat smo delali tudi ponoči, pa po službi. Sloh ni bilo ni-

kakršnega problema in radi smo delali — tudi udarniško.

Danes, danes pa to, kot da ni več mogoče, tega danes ni več...«

Z neko ožnostjo pripoveduje TONE MOLAN kot da bi hotel uiti nazaj v tisti čas, poln zagnanosti ter prekipajoče volje in moči.

»Čeprav je bilo naporno in veliko dela,« — nadaljuje — »smo bili vedno pripravljeni za vsako nalogo.

Tone Molan (foto: Črt Čargo)

Zraven pa smo še našli časa za gasilce, za zabavo in glasbo, vsega je bilo.«

Seveda, TONE MOLAN se je že s prvim dnem v Celulozi priključil gasilcem, vrsto let pa je igral v tovarniškem orkestru in kasneje v Sekstetu Celuloza, dobro znanem od Zagreba do Ljubljane. Primerjave, ki jih ugotavlja naš sogovornik, so zanimive in poučne:

»Krško se je v teh letih zelo spremenilo, počelo, razširilo, obogatilo.

Če je bilo takrat nekaj posebnega dobiti službo v Celulozi, je danes že veliko tovarn, ki so skupno pripomogle k razvoju naše občine in Posavja.

Če smo se takrat tudi pozimi vozili s kolesi v službo po snegu in mrazu, — predvsem sem se preselil v Krško, sem živel v Arnovem selu — je danes avtobusnih delavskih prevozov, kolikor hočeš.

Če smo takrat od doma nosili za malico črn, dostikrat suh kruh in pogret fižol, lahko danes izbiraš med več toplimi obroki za malico, ki je že kosilo v malem.

Res, veliko je drugačnega in boljšega, čeprav pa se je nekaj tiste pristnosti in domačnosti nekam izgubilo...«

Tovarna celuloze in papirja »Djuro Salaj« Krško ima danes 2.200 delavcev, čez 300 upokojencev, pol toliko štipendistov in 800 delegatov v raznih organih, od krajevnih skupnosti Krško do zvezne skupščine.

Pester je mozaik življenja in ustvarjanja kolektiva, ki daje kruh petini posavskih družin in ki je že v prvih povojnih letih nakazal pot kakovostnega spreminjanja naše dežele.

In TONE MOLAN, živahen in priazen možak, je del tega mozaika, tega vrenja in ustvarjanja.

MILAN JAZBEC

KAKO NAŠ MLADI ROD POZNA POVOJNO POT . . .

Prav gotovo je zanimivo vedeti, kako najmlajše generacije poznajo pridobitve, ki nam jih je prineslo štirideset svobodnih let. Zato smo zaprosili ravnatelje vseh osemletk v občini Krško, da bi nam ob pomoči učiteljev slovenskega jezika na njihovih šolah pomagali to »izvedeti« za bralce Našega glasa. Delovni naslov za sestavke učencev »Pripovedovali so mi, kako se je spreminjal moj kraj in življenje v njem v štiridesetih letih svobode« je, kljub kratkemu roku, prinesel bogato bero z vseh osemletk, za kar se vsem udeležencem v imenu uredništva iskreno zahvaljujemo. Od obsežnega »gradi-va« lahko seveda objavimo le del, že zato, da bi čimveč mladih piscev našlo svoj prostor v Našem glasu, četudi le z bežnim utrinkom...

Na Vidmu je vendarle zrasla nova šola (foto: Olaf Lovrenčič)

Učenci OŠ Jurija Dalmatina Krško: IZ NERAZVITEGA MESTECA JE ZRASLO INDUSTRIJSKO POMEMBNO MESTO

Na desnem bregu so stale stare hiše, ki jih ni nihče oskrboval. Prepuščene so bile zobu časa, ki jih je vztrajno uničeval. Na levem bregu pa je že stala tovarna celuloze, ki jo z današnjo pač ni mogoče primerjati. Blokov in asfaltiranih cest seveda ni bilo. Savska gregova je povezoval lesen most...

Mestece se je začelo počasi razvijati. Zgradili so hotel ob železniški progi. Tovarna celuloze se je širila. Za svoje delavce je zgradila hiše in manjše bloke. Tudi desni breg so uredili. Popravili so stare hiše in zgradili nove. Asfaltirali so ceste. Levi in desni breg je povezal betonski most. Desni breg se je začel razvijati proti Griču in Leskovcu. Na drugi strani Save so zrasli moderna šola, vrtec, nov hotel, banka, kulturni dom...

Vsa ta leta se je spreminjalo tudi življenje prebivalcev. Nove tovarne so zahtevale več delavcev. Ljudje so se množično selili s kmetij v mesto. Spremenili so ritem življenja in ga prilagodili novejšemu času...

Mesto mojega otroštva in sreče je lahko v ponos domovini, saj se je zelo hitro razvilo in začelo. Veliko pridnih rok in bistrih glav je mesto pripeljalo v bodočnost. Naloga nas mladih bo, da poskrbimo za njegov še večji napredek...

(MAJNA TOPLAK)

Nekoč je na Trško goro vodila le kamnita pot, po kateri so vozili z vozovi...

Zdaj je Trška gora vas, do katere se lahko pelješ po asfaltirani cesti. Hiš je veliko, te pa niso kamnite in s slamnato streho. Vas ima tudi elektriko, vodovod in telefon. Večina prebivalcev hodi v službo...

Najrajši ne bi nikoli šla od tod. Zame je to najlepši kraj, kar sem jih videla. Moja stara mama večkrat pravi: »Trška gora je raj na zemlji!« Res je, posebej takrat, ko je vse v cvetju. Najlepsi pa je razgled!...

(MANJA KERIN)

Krško. Mesto moje mladosti. Rada ga imam, rada zato, ker živim v njem. Iz leta v leto se bolj spreminja v betonsko džunglo. Mogoče malce pretiravam, vendar mi bodo dali rodovi za mano prav...

Naše mesto je doseglo v letih po osvoboditvi velik napredek. In tega se veselim. A hkrati mi na dnu srca včasih zablešči slika zelenega mesta iz spominov starejših someščanov.

(TAMARA VONTA)

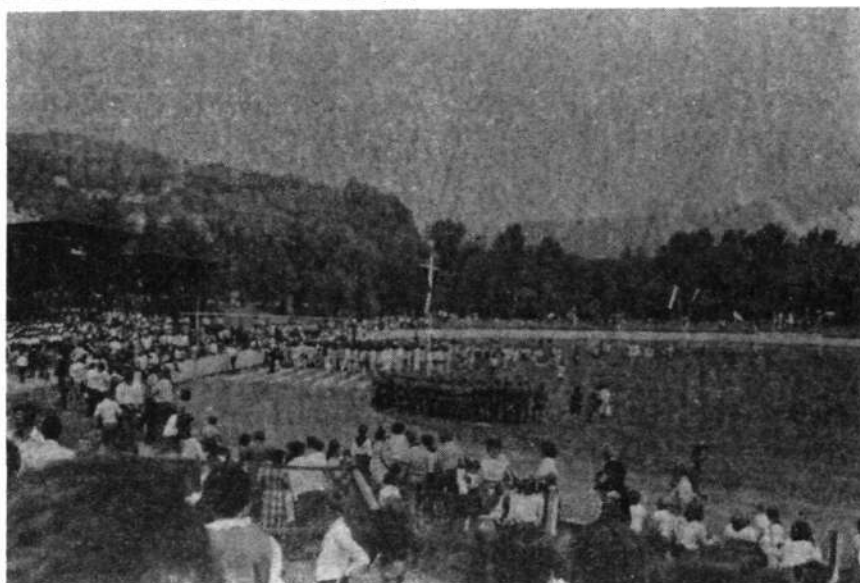
Večkrat razmišljam, da s tem, ko v naše mesto uvajamo nove in nove tovarne, da bi bili čim bolj razviti, škodimo tudi naravi in samim sebi. Vendar sem vesela, da lahko živim v svojem domačem kraju v miru in svobodi.

(TAMARA BEDNARŠEK)

V zadnjih štiridesetih letih se je Krško močno spremenilo. Postalo je razvito in industrializirano... Ta razvoj pa ima tudi negativno stran.

Ko so prišli moji starši v Krško, je bilo mesto še manj razvito. Spominjajo se, da je bilo veliko travnikov, hiš in stolpnice pa bolj malo. Ljudje so se še ukvarjali z živinorejo in kmetovanjem. Mnogo jih je že delalo v tovarni. Med seboj so se poznali, bili so prijatelji. Sedaj smo med seboj oddaljeni in skoraj ne poznamo več niti sosedov...

(NATAŠA MEDVEŠEK)

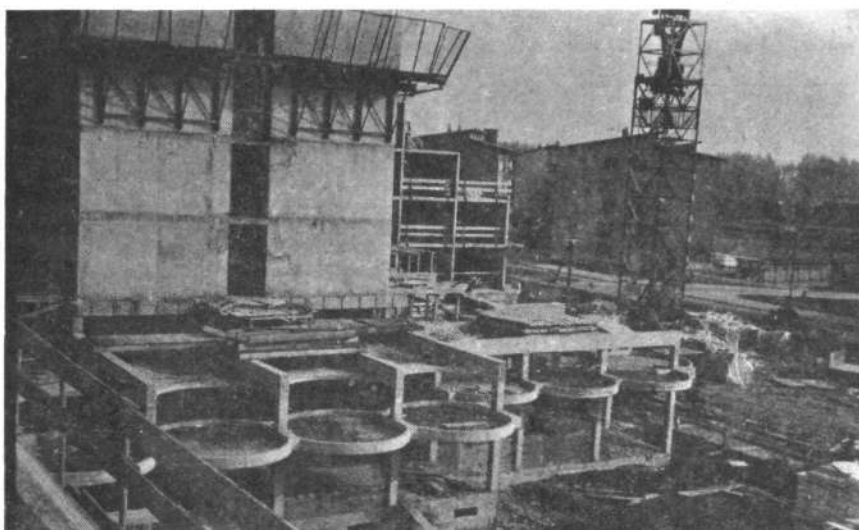

Stadion Matije Gubca je bil leta 1980 — za svetovno speedway-sko prvenstvo v dvojicah — temeljito preurejen in lesene tribune so samo še spomin (foto: Olaf Lovrenčič)

Nova trgovska pridobitev v Krškem (foto: Olaf Lovrenčič)

Gradnja novega hotela Sremič (foto: Olaf Lovrenčič)

1945-1985

Spominjam se še stare kinodvorane, ki je sprejela malo ljudi, sedaj pa imamo novo in veliko dvorano, ki omogoča raznovrstne prireditve... Želim si, da bi se Krško še naprej tako razvijalo, kot se je do sedaj!
(DAMJANA ZALOKAR)

LESKOVEC 1945 — 1985

Ko so se na domove vrnili preživeli izgnanci, se je začelo delo. Popravljali so ceste, gradili stavbe, napeljali vodovod in telefon. Tako je iz naše male, kmečke vasi nastajala vse večja vas, v kateri ni več veliko kmetov, ker se ljudje raje zaposlujejo v okoliških tovarnah. Sedaj naša vas šteje veliko prebivalstva, ki še narašča. Tako so v zadnjih letih nastala velika naselja, ki so preplavljena s številnimi strehami in ulicami. Pred kratkim so obnovili tudi glavno cesto skozi Leskovec...

V Leskovcu je dvojje trgovin z živili in pošta. Na velikem trgu stoji spomenik padlim v II. svetovni vojni. V kraju je tudi velik nakupovalni center in sodobna šola, ki nosi ime heroine Milke Kerin.

V bližnji okolici je veliko polj, ki so skrbno obdelana. Poleg tega pa so tu še veliki družbeni nasadi sadja, ki so v lasti Agrokombinata Krško.

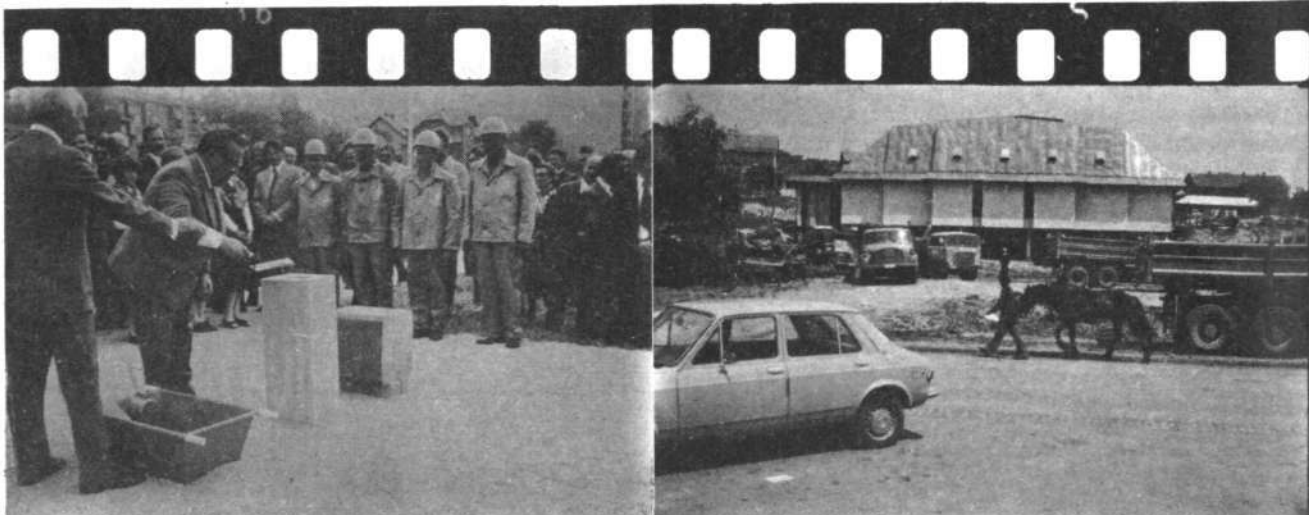
V vseh teh 40 letih svobode so bile v kraju razvite tudi razne obrti. Sedaj imamo v kraju obrtniško cono, ki se iz dneva v dan vse bolj širi.

Tovarne, kamor naši ljudje hodijo služiti vsakdanji kruh, so: Tovarna celuloze in papirja »Djuro Salaj«, Kovinarska, SOP in Mizarska.

Naš kraj se je bohotno razvil. Toda ta nagel razvoj se kar »preveč vidi« na vsakem koraku. Odpadni papir, pločevinke, steklenice, onesnažen zrak... Z onesnaževanjem škodujemo le sebi. Naredimo nekaj, kar bo izboljšalo sedanje stanje!

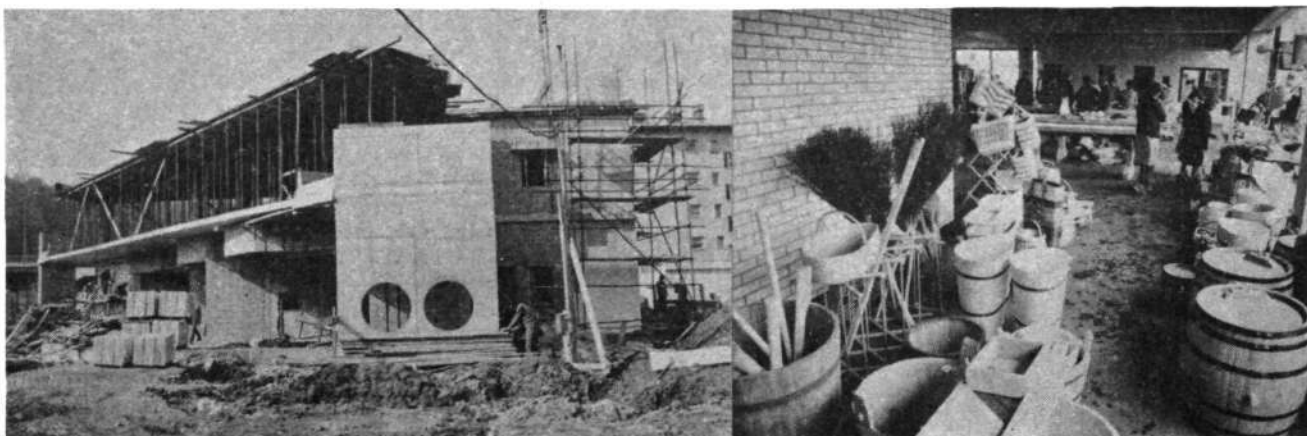
Moj kraj mi je zelo všeč. Želim, da bi vedno ostala tukaj, kjer sem preživela zgodnja otroška leta.

(DARJA SALMIČ,
COŠ heroine Milke Kerin Leskovec)

Za Delavski kulturni dom Edvarda Kardelja je položil temeljni kamen Stane Dolanc (foto: O. Lovrenčič)

Krška tržnica med gradnjo in v obratovanju (foto: Goran Rovani in INDOK center)

OBČINA KRŠKO V LUČI STATISTIKE

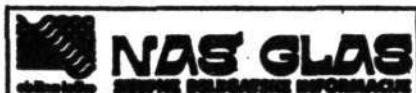
Med naravnimi bogastvi je na prvem mestu nedvomno zemlja, to so površine, primerne za kmetijsko obdelavo. Prodno Krško polje in razgiban gričevni svet ter sama prst kmetijski izrabi tal niso najbolj naklonjeni, a je obdelanih površin sorazmerno veliko. Med skupno 17.433 hektarji kmetijskih zemljišč je 6.467 ha njiv, 1.066 ha vinogradov, 9.095 ha travnikov in pašnikov, 799 ha sadovnjakov, gozdnih površin je 14.950 ha, 2.063 ha pa je nerodovitnih površin.

Vzporedno z industrijskim razvojem posodablja tudi kmetijstvo, za katerega je značilen hitrejši razvoj v nekaj zadnjih letih, ko je bila ta panoga deležna sorazmerno visokih vlaganj, predvsem v zasebno proizvodnjo, ki ima v lasti večino obdelovalnih površin.

Delež najpomembnejših dejavnosti je bil v družbenem proizvodstvu od 1970. do 1982. leta takle:

v 000 nd

Leto	Druž. proizvod	Indus. trija	Kmetijstvo	Gozdarstvo	Gradbeništvo	Pro-met	Trgo-vina	Gostin. turizem	Obrt	Komunala
1970	309.083	49,4%	17,9%	1,3%	13,1%	3,9%	10,3%	1,4%	2,3%	0,4%
1971	362.902	49,2%	15,3%	1,4%	14,7%	4,1%	11,1%	1,4%	2,5%	0,3%
1972	464.422	48,7%	13,6%	1,1%	15,2%	4,0%	13,1%	1,4%	2,3%	0,5%
1973	617.277	51,0%	14,5%	1,2%	11,5%	3,9%	12,3%	1,5%	3,4%	0,7%
1974	917.285	57,3%	11,2%	1,1%	13,8%	3,6%	9,6%	1,3%	1,5%	0,6%
1975	1.272.597	46,0%	9,4%	0,9%	22,7%	3,8%	11,9%	1,4%	4,0%	—
1976	1.491.649	47,2%	8,8%	0,7%	20,6%	3,2%	10,7%	1,5%	5,2%	0,6%
1977	1.818.286	50,2%	7,4%	0,8%	19,7%	3,9%	9,0%	1,4%	6,7%	0,7%
1978	2.041.644	51,8%	8,3%	0,7%	12,5%	5,4%	11,6%	2,2%	7,3%	—
1979	2.660.733	54,6%	6,9%	0,7%	7,6%	6,8%	11,9%	2,11%	8,9%	—
1980	3.476.736	56,6%	6,9%	0,8%	6,7%	6,4%	11,3%	1,9%	8,7%	—
1981	5.336.540	58,5%	5,9%	0,8%	6,9%	6,0%	11,2%	1,5%	7,9%	—
1982	8.717.201	58,4%	4,4%	0,5%	4,4%	4,5%	8,6%	8,6%	1,2%	6,5%

TOVARNA ČOKOLADE IN LIKERJEV

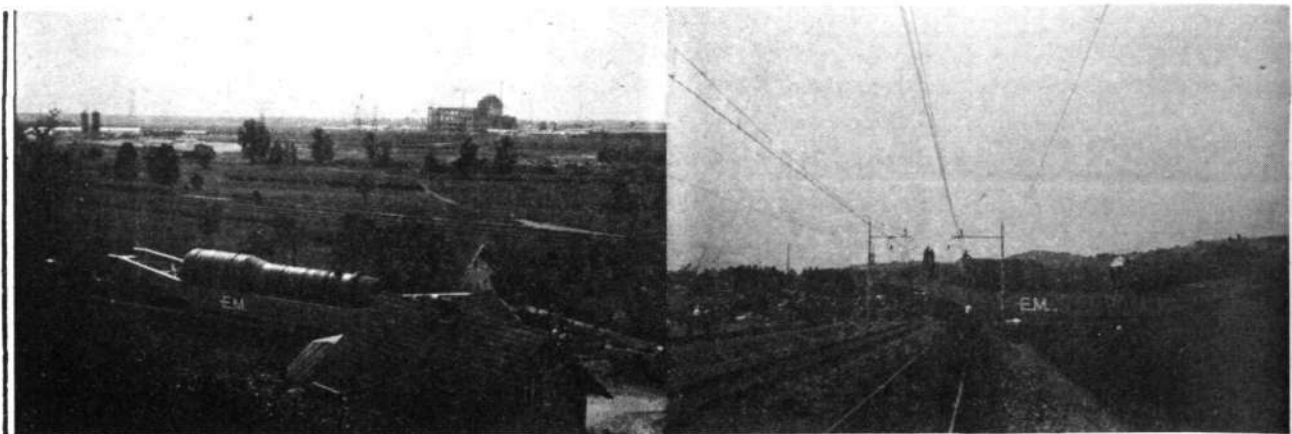
NAŠ GLAS — SKUPNE DELEGATSKE INFORMACIJE

— Izdaja: INDOK center Krško — Naklada: 2000 izvodov
— Odgovorni urednik: Ivan Kastelic — Uredništvo: CKŽ 12, 68270 Krško, tel. 71-768 — Tisk: Papirkonfekcija Krško — Glasilo je oproščeno temeljnega davka od prometa proizvodov na podlagi mnenja Republiškega komiteja za informiranje št. 421-1/72 z dne 5. marca 1980 — Za točnost podatkov in informacij, ki so objavljeni kot uradna obvestila ali pojasnila, odgovarjajo posamezne službe, organi oziroma strokovni delavci, ki so pod temi teksti podpisani!

Nekoliko iz mesta, približno na pol poti med Vidmom-Krškim in Brestanico, je pod Sremičem majhna zgradba, kjer deluje znana Tovarna čokolade in likerjev. Delovni kolektiv tega podjetja si prizadeva, da kljub močni konkurenci obdrži sedanjo raven proizvodnje in da jo še poveča. Poleg čokolade izdelujejo še kakao v prahu. Proizvodnja likerjev je sicer stagnirana, pričakujejo pa, da se bo v bodoče stanje na trgu izboljšalo.

Pred vojno je bila ta tovarna v rajhenburškem gradu. Liker in čokolado so izdelovali trapisti. Ker je bilo prvo in drugo pristno, brez kakršnihkoli ekstraktov, je bila rajhenburška čokolada, kakor tudi likerji, znani daleč naokrog. Tovarna čokolade in likerjev, čeprav je zelo majhna, ima svojo pestro zgodovino in tradicijo.

Tekst iz knjige Videm-Krško nekdaj in danes, izdane leta 1957

Nuklearka, katere temeljni kamen je 1. decembra 1974 vzdal tovariš Tito, je počasi, a vztrajno rasla (foto: Olaf Lovrenčič)

Učenci OŠ dr. Mihajla Rostoharja Krško: SREČNI SMO, KER ŽIVIMO V MIRU IN SVOBODI V TITOV JUGOSLAVIJI

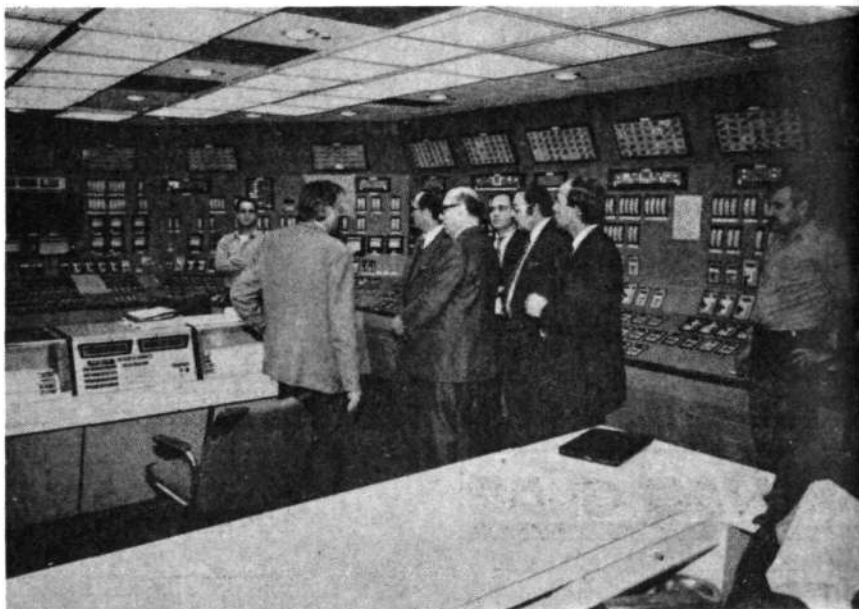
Naša vas se imenuje Lomno. V naši vasi se je zelo spremenilo po vojni. Dobili smo vodo in elektriko. Zgradili smo si veliko novih hiš, nekatere pa smo obnovili. Zelo se je razvilo kmetijstvo. Kmetje obdelujejo njive s traktorji. Tako delo opravijo hitreje in več pridelajo. Nekateri vaščani se vozijo na delo v tovarno.
(IRENA CIZERLE)

Doma sem v Mladju. Moja domača vas se je v svobodi zelo spremenila. Pred štiridesetimi leti ni bilo elektrike ne ceste in ne vodovoda. Ljudje so hodili v bližnje mesto peš, danes pa se vozimo z avtobusom. Danes je skoraj pri vsaki hiši motor, avto in traktor, pred štiridesetimi leti pa še kolesa v vasi ni bilo. Tudi delo je bilo včasih veliko težje. Želi in kosili so ročno, danes pa to vse opravljajo stroji. Pred tridesetimi leti so otroci hodili v šolo 6 km peš, danes pa se vozimo z avtobusom.
(MARJETA HUDOKLIN)

Moj domači kraj se je zelo spremenil v 40 letih. Prej so ljudje stanovali v starih hišah, po vojni so si pa večinoma zgradili nove. Tudi zaslužka prej ni bilo, sedaj je večina ljudi v službi. V mojem kraju smo zgradili tudi železniško postajo, trgovino in asfaltno cesto. Imamo tudi avtobusno postajo, sedaj dobimo pa še telefon. Prej revni niso mogli študirati, danes pa si lahko vsakdo zasluži boljši kos kruha. Srečni smo, ker živimo v miru in svobodi v Titovi Jugoslaviji.
(RENATA TERŠELIČ)

Mesto Krško se je zelo razvilo in razširilo. Tovariš Tito je zastavil temeljni kamen Nuklearni elektrarni. To je bil za nas zelo pomemben dogodek. Zgrajene so bile: banka, pošta, osnovna šola Jurij Dalmatin, Dom ostarelih, Milica, mnogo novih hiš, stanovanjskih blokov in trgovin. Zelo se je razširila Tovarna celuloze in papirja »Djuro Salaj« in razvila druga podjetja. Tako je tudi življenje lahko in lepše. Zelo sem ponosna na mesto Krško, ker se je tako lepo razvilo.
(ANITA RUPAR)

Maja je minilo štirideset let, odkar so morali okupatorji z našega ozemlja. Od nas so odšli z dolgimi nosovi. V našem kraju se je precej spremenilo. Hiše so nove ali obnovljene. Včasih

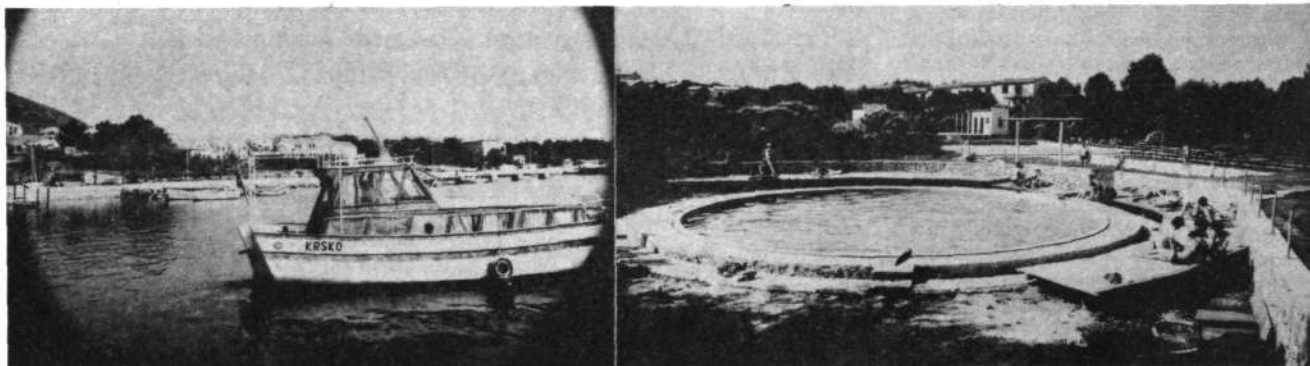

Alli Shukrija in Andrej Marinc v komandni sobi Nuklearne elektrarne Krško 1984

Tudi naš kraj se je veliko spremenil. Veliko je sezidanih novih hiš. Stare hiše imajo nove fasade. Po vojni smo dobili elektriko. Vodo smo dobili pred petnajstimi leti. Po vojni so se ljudje zaposlili v rudniku na Senovem in tako so prišli ljudje do denarja. V Koprivnici je nov blok. Pošta je preurejena, ima tudi telefonsko govorilnico. Tudi cesta je asfaltirana. V našem kraju smo dobili vaški telefon. Tudi vaške ceste imamo asfaltirane. Urejšajo tudi spominski park Trebče. Med vojno je bil grad v Podsvetju precej uničen. Zdaj ga obnavljajo. Preuredili ga bodo v muzej. Veliko se je spremenilo v štiridesetih letih.
(BOJAN SIKOŠEK)

smo le tu in tam lahko zaslišali ropot avtomobila. V današnjem času so konjsko vprego zamenjali traktorji ali pa manjši tovornjaki.
(JANJA ŽIBERT)

Pred 40 leti v naši vasi Zdole ljudje niso poznali elektrike, svetili so s petrolejem. Na polju so delali z živino, danes že skoraj povsod vidimo traktorje. Ceste so bile blatne, sedaj se sveti asfalt. Tudi ljudje so bili doma. Malokdo je bil v službi. Danes pa skoraj vsakdo iz hiše hodi v službo. V 40 letih svobode se je marsikaj spremenilo. To pa zato, ker živimo v svobodni domovini.
(BOJANA KOVAČ)

Motiva iz naselja Počitniške skupnosti Krško v Nerezinah na Lošinj

Učenci OŠ Gorjanskega bataljona Podbočje: ŽIVLJENJE V GORJANSKIH IN PODGORJANSKIH KRA- JIH VČASIH IN ZDAJ...

40 let svobode! Ali se sploh zavedamo, kaj se pravi živeti svobodno? Svoboda je res nekaj velikega, lepega in zanjo so bile potrebne velike žrtve.

Tudi našo vas je prizadela vojna. Vaščane so odgnali v izgnanstvo, v skoraj prazno vas pa so naselili Kočevarje. Tem je bilo le malo mar do poslopij in zemlje. Ko so se ljudje vrnili v svoje domove, so morali začeti na novo, kajti Kočevarji so odpeljali vse, kar se je dalo. Pridno so prijeli za delo in uspeh je bil kmalu viden...

(JOŽE GLOGOVŠEK)

»Moja mladost ni bila vesela, razkošna in takšna, kot jo sedaj uživajo mladi,« je rekla stara mama. Povedala je še:

»Bilo je težko življenje. Takrat ni bilo ne elektrike ne vodovoda, televizijskih sprejemnikov, plinskih štedilnikov, pralnih strojev in podobnih reči... Ker nismo imeli strojev, smo vsa dela opravljali s preprostim orodjem. Delo je šlo le počasi od rok. Pri hišah je bilo veliko lačnih ust. Nikjer se ni dobilo dela, toda kljub temu je bilo treba nahraniti vso družino...

Danes je vse drugače. Ko greš po cesti, moraš dobro paziti, da te ne povozi kakšen avtomobil, saj jih povsod mrgoli kot žuželk. Vsak otrok ima svoje prikoljke. Skoraj vsaka družina ima svoj pralni stroj, radio ali televizijo, hladilnik...

Včasih o tem še sanjati nisi mogel.

Po vojni se je Podbočje zelo spremenilo. Sezidali so veliko novih stavb, zgradili ceste, napejlali elektriko in vodovod... Pred nekaj leti so zgradili tudi novo šolo, ki smo jo vsi nestrno pričakovali.

S staro mamo sva primerjali življenje pred štindesetimi leti in zdaj in ugotovili, kakšno razkošje uživamo danes... Zato moramo znati ceniti svobodo.

(NADI ČUČNIK)

Po vojni sta se med ljudmi kovala bratstvo in enotnost. Ljudje so si pomagali med seboj ter skupaj obnavljali in gradili domove. Življenje je bilo zelo težko. Ni bilo hrane, ni bilo obleke in obutve, ni bilo materialnih in finančnih sredstev, zato je delo napredovalo zelo počasi. Ljudje so množično odhajali v mesta, kjer so gradili nove tovarne... (JOŽICA OŠTIR)

S pomočjo samoprispjevka smo dobili tudi lepo asfaltirano cesto, ki pelje tudi v sosednje vasi. Večina ljudi se je zaposlilo, tako da je danes le še nekaj pravih kmetov...

Želim, da bi se moj domači kraj Šutna še naprej razvijal... Seveda pa je to odvisno od nas, vaščanov, kajti le z našo pomočjo bo kraj napredoval.

(TATJANA GRAMC)

Slavko Šribar: ORJAK – fotografija, reproducirana v Almanahu jubilejne razstave ob 10-letnici Foto kluba Videm – Krško 1949 – 1959; motiv prikazuje modernizacijo glavne ulice skozi Krško 1959 s še dokaj preprosto mehanizacijo (fotodokumentacija avtorja)

Kruta vojna je tudi vas Planino na Gorjancih hudo prizadela. Ustaši so ustrelili 32 moških in vas zažgali. Za matere in otroke se je začela trnova pot. Zapustili so pogorišče in si uredili skromna bivališča v vinskih hramih in zidanicah med vinogradi.

Ob prihodu svobode se je za vaščane s Planine začelo novo življenje. Ljudska oblast je poskrbela, da so ljudje dobili najnujnejše za gradnjo novih domov. Na pogoriščih so zrasle nove, zidane hiše. Počasi, zdaj eden, zdaj drugi — s skupnimi močmi — so postavili še potrebna gospodarska poslopja.

Življenje se je nadaljevalo, vendar:

Ni bilo vode, ni bilo elektrike. Vodo so nosili v brentah na hrbtu ali na osličku iz vaškega studenca, ki je oddaljen kakih 300 metrov. Stara mati si je napolnila brento in vanjo potisnila venček drevesnih vejic, da ji voda ne bi pljuskala po ramenih...

Hiše so razsvetljevali s petrolejkami. Bolj so brlele kot svetile, a za dolge zimske večere je bilo dovolj, da so ljudje ob njih opravljali kmečka dela.

Sodobno življenje je počasi prodiralo v vas. Ko so dobili elektriko, so uredili tudi vaško razsvetljavo. S skupnimi močmi vaščanov in krajanov iz naše krajevne skupnosti so napeljali vodovod. V hišah zdaj priteče iz pip voda daleč iz doline.

Zidane domove so vaščani obnovili in ometali. Zdaj tudi v teh domovih, visoko na Gorjancih, gledajo TV.

Otrokom je pot do šole skrajšal avtobus, s katerim se vozijo v osnovno šolo v Podbočje. Tisti vaščani, ki so odšli za kruhom drugam, se radi vračajo, ker se lahko pripeljejo v rodno vas po urejeni cesti.

V 40 letih svobode je Planina dobila nov obraz. (IGOR BOŽIČ)

Učenci OŠ Jožeta Gorjupa Kostanjevica na Krki: PO ZMAGI SE JE NA NAŠIH TLEH ZAČELO NOVO ŽIVLJENJE...

Veliko stvari se je spremenilo v teh 40 letih, nedvomno pa so se najbolj spremenili ljudje... (VANJA GOLTES)

Podoba mojega domačega kraja po osvoboditvi se je spreminjala le počasi. Najprej so začeli popravljati hiše, ceste... Med delom se je marsikje slišala pesem, ki je pela o srečnejših dneh... (ANITA BAZNIK)

Ko takole hodim po Kostanjevici, svojem domačem kraju, opažam, kako hitro spreminja svojo podobo. Nove zgradbe izpodrivajo stare. Namesto mogočnih starih trepetlik čuvajo mesto mlade lipe... Vse to se je izmenjalo v nekaj mesecih; kaj šele se je spremenilo v štiridesetih letih! (NICOLE KUPLENIK)

Vem, da v časih kmalu po drugi svetovni vojni otroci niso hodili v takšne šole kot sedaj jaz... Niso imeli fonolaboratorija, v tehnični učilnici ni bilo nikakršnega stroja, v likovni učilnici ni bilo posebne mizice za risanje. Bile so le stare, zdrgnjene klopi, ki so že napol razpadale...

Vem tudi, da včasih ni bilo na tem hribu polno čudovitih novih, belih hiš, čigar lastniki kar tekmujejo, kdo bo imel lepše urejeno okolico...

Kostanjevica ni ne vem kakšno industrijsko mesto, a tiste tri tovarne na koncu mesta le precej pomenijo... (VESNA GREGORČIČ)

Veliko ljudi iz mojega kraja je šlo tudi v tujino, po domače rečeno — s trebuhom za kruhom. Zdaj se vračajo in si gradijo domove... (MARJAN ZUPANČIČ)

Prejšnjega ravnatelja Lada Smrekarja so bodle v oči prazne stene naše šole, zato si je želel, da bi po njenih hodnikih visele slike. K njemu so prihajali prijatelji, mnogi od njih so bili likovni umetniki, ki so mu podarili slike. Zbirka je rasla in že leta 1956, ko je bila razstava prvič predstavljena občinstvu, je obsegala 64 del... Zdaj ima zbirka preko 2000 slik. Gorjupova zbirka je le v starem delu šole. Da pa novi del ne bi bil prikrajšan, ima ogromen mozaik, ki meri kar 185 m². Nanj smo vsi zelo ponosni.

V gradu imamo Galerijo Božidarja Jakca. V njej niso zbrana le njegova dela, ampak tudi dela drugih umetnikov. Vsak razstavlja v svojem prostoru. Grad ni pomemben le po Galeriji, temveč tudi po formi vivi v lesu. Prvič so se tu zbrali kiparji leta 1961...

V Kostanjevici je tudi Lamutov likovni salon. Lamut je bil eden izmed prijateljev Lada Smrekarja, ki je tudi podaril slike Gorjupovi galeriji. V Lamutovem likovnem salonu se razstave umetnikov menjavajo...

Pri nas je tudi Grafični bienale jugoslovanskih otrok. Do zdaj jih je bilo že sedem, letošnji jesen pa bo osmi... (ALMA ŠKETA)

Posnetka z dveh zaključnih prireditev kiparskega simpozija Forma viva v Kostanjevici na Krki

Učenci OŠ Koprivnica:

ŽELIMO, DA BI SE NAPREDEK IN RAZVOJ KLJUB TEŽKIM GOSPODARSKIM RAZMERAM NADALJEVALA...

Moj stari ata se še dobro spominja nekdanjih časov:

»V šolo sem hodil peš. Takrat še nismo poznali avtomobilov. Ljudje so se prevažali večinoma z lesenimi vozovi. V šoli nismo imeli veliko predmetov. Glavno je bilo, da si se naučil pisati, brati in računati. Otrok je bilo veliko, šola pa premajhna, zato je potekal dvoimenski pouk tudi v privatni sobi pri Godlerjevih in v bivšem gostinskem lokalu. Učitelj je bilo malo, a so bili bolj strogi kot danes. Poleti sem hodil v šolo bos, le pozimi sem imel neke stare, prevelike čevlje. Imeli smo majhno hišo z dvema prostoroma in s slamo krito streho. Hrane ni bilo veliko. Največkrat smo jedli žgance, krompir in zelje, le

za praznike je bilo kaj boljšega. Belega kruha skoraj nismo poznali, saj se je svetil na mizi le dvakrat v letu: za božič in veliko noč. Tovarn še ni bilo, fantje so hodili na delo v senovski rudnik. Ob potokih so ropotali mlini in žage na vodni pogon. Danes jih skoraj ne zasledimo več, kajti zob časa je opravil svoje.«

(HELENA PEČNIK)

Moj oče se rad spominja, kako je bilo takoj po vojni in kaj se je spremenilo v 40 letih:

»Ob koncu vojne sem bil še otrok, star 7 let, a se še spominjam, kakšna je bila naša vas, ko so fašisti izropali skoraj vse bogastvo...

Zdaj imamo v Koprivnici novo in lepo šolo, ki zagotavlja, da se otroci v njej dobro počutijo. Le

telovadnica nam še manjka. Sleherna družina je bila vesela, ko je v stanovanje pritekla voda in zasvetila žarnica. Kraj se počasi razvija, ker nam manjka še industrijski obrat, zato se vozijo delavci v sosednje kraje in celo mlade družine odhajajo tja. Če bomo dobili industrijski obrat, bomo zagotovili službo mnogim mladim, ki ne bodo odhajali v industrijska središča in puščali rodovitno zemljo neobdelano.«

(IRENA PETROVIČ)

Ati je povedal, da delavci niso imeli organiziranega prevoza v službo. Pešačili so šest kilometrov in več v eno stran. Hiše so bile večinoma stare.

Dedek me je opozoril tudi na nekdanje pomanjkanje črnega kruha, saj belega še skoraj poznal ni. Danes pa ga imamo toliko, da se zlasti v mestih nešteto krat znajde v smeteh.

Ponosni in srečni smo zaradi vseh izboljšav po vojni in hkrati želimo, da bi se napredek in razvoj kljub težkim gospodarskim razmeram nadaljevala.

(NADA SIMONIŠEK)

BRESTANICA 1945 — 1985

Po vojni so začeli naši očetje in matere graditi in popravljati, kar je uničila vojna vihra. Iz starega Rajhenburga je počasi in s pomočjo žuljastih rok rasla Brestanica. Razširili in asfaltirali so cesto, ki je Brestanico povezala z drugimi kraji. Številni so opustili kmetijstvo in se zaposlili v prenovljeni Elektrarni, v Invalidskih delavnicah, kasnejšemu Sigmatu, in TES. Usposobili so kmo, da so si lahko v času, ko je bila televizija še najcvijsi luksuz, ogledali številne filme. Hiše so rasle kot gobe po dežju. Pred petnajstimi leti se je, na veliko veselje solarjev, preselil pouk iz stare šole v novo in veliko šolo z vsem potrebnim za pouk. Zgradili ali prenovili so šte-

vilne trgovine. Tudi za žejne so poskrbeli, saj je v Brestanici precej gostilo. V grajskih sobanah so uredili muzej, ki prikazuje grozote vojne. Tudi oddaljene kmetije imajo vodo in elektriko. Pred kratkim so zgradili sodoben in velik bazen, da se lahko vsakdo nauči plavanja. V priključku šole imamo celo zobozdravnika, ki odganja zobobol. Preko Save so zgradili most, ki skrajša marsikatero pot in povezuje Brestanico z glavno cesto. V Brestanici imamo tudi nekaj obrtnikov, ki opravljajo najrazličnejše usluge. V Brestanici je lepo živeti, saj ima vsakdo možnost šolanja in dela.

(DAMIR KREVELJ
ČOŠ Adama Bohoriča Brestanica)

V letu 1959 so se pričele uresničevati potrebe slovenskega elektrogospodarstva in težnje zaposlenih delavcev, da se začne gradnja druge faze elektrarne z dodatno zmogljivostjo 13,5 W. Prednost pri izgradnji II. faze elektrarne je bila predvsem v tem, da so potrebno opremo dobavile domače firme kot Jugoturbina Karlovac, Rade Končar Zagreb, Termoelektro Beograd in drugi. Le pri dobavi kotla je sodelovala nemška firma KSG iz Stuttgarta v Zvezni republiki Nemčiji.

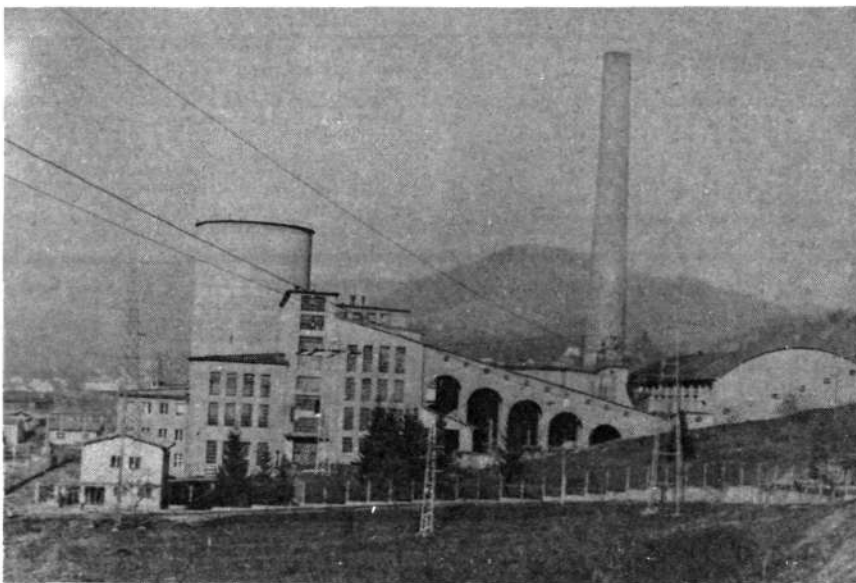
Usihanje zalog premoga se je v letih 1960-70 znatno stopnjevalo. Po nalogu takratnih republiških dejavnikov so zaprli celo nekatere rudnike (Krmelj), ki so bili pomembni dobavitelji premoga za naše potrebe. Danes lahko ugotavljamo, da so bili ti ukrepi v celoti ne- preudarni in zgrešeni.

RAZVOJ IN PERSPEKTIVE ELEKTRARNE BRESTANICA V POVOJNEM OBDOBJU

Elektrarna Brestanica je pričela proizvajati prve kilovatne ure električne energije v mesecu juliju leta 1943. Že v bivši Jugoslaviji načrtovano gradnjo so realizirali Nemci z namenom, da se koristno uporabijo slabše vrste senovškega premoga in nemški industriji zagotovijo dodatni vir električne energije. V mesecu oktobru leta 1944 pa se je večina delavcev, zaposlenih na najpomembnejših delovnih mestih, vključila v partizanske enote — predvsem v Kozjanski odred. S tem je bila zadana okupatorju velika politična in materialna škoda. Nemški okupatorji so vzdrževali in dograjevali objekte le toliko, da je bila zagotovljena proizvodnja, gradnji nujnih pomožnih objektov pa niso posvečali nobene pozornosti.

Po osvoboditvi je bila najprej zgrajena razdelilna transformatorska postaja 110 kW na relaciji Laško in Zagreb, kar je bilo realizirano do leta 1947. V obdobju do leta 1954 so bili zgrajeni še pokrita deponija premoga, delavnice, garaže hladilni stolp in nekateri pomožni objekti.

Elektrarna v Brestanici pred modernizacijo

Delavci Elektrarne Brestanica so se znašli v težkem položaju, saj je bila tudi kratkoročna perspektiva delovne organizacije vprašljiva. Predvsem je izstopalo vprašanje nadaljnega obstoja elektrarne in socialnega varstva zaposlenih delavcev.

K razmišljanju in programiranju nadaljnjega razvoja elektrarne so bili aktivirani Elektroinstitut Milan Vidmar iz Ljubljane, firma Sulzer iz Švice in še nekatere druge institucije. Pri tem pa ne gre prezreti nekaterih domačih strokovnjakov.

Po dolgotrajnih postopkih in procedurah se je začela izgradnja plinsko parne elektrarne s tremi agregati, z močjo po 23 MW. Prednost projekta je bila v tem, da bo elektrarna v nakazanem tehnološkem procesu uporabljala le manjvredna tekoča goriva — ekstra lahko olje in primarni bencin in da se bo v energetski sistem vključila že po 10 minutah od prejema naloga za obratovanje.

Svetovna energetska kriza je povzročila težave tudi v naši delovni organizaciji. Visoke cene pogonskih goriv so prizadele elektrarno s tem, da je v slovenskem energetskem sistemu opredeljena kot topla rezerva in obratuje le v času, ko so drugi slovenski elektroenergetski objekti v okvari ali to pogojujejo druge okoliščine.

Da je tovrsten energetski objekt v sistemu potreben, je Elektrarna Brestanica že večkrat dokazala. To se je odražalo zlasti v letošnji hudi zimi, ko so delavci pod najtežjimi pogoji uspeli zagotoviti nemoteno obratovanje in s tem rešili slovenski energetski sistem pred pravo katastrofo.

V letih po osvoboditvi je bilo mnogo storjenega tudi na področju samoupravnih odnosov, sodelovanja z občino in krajevno skupnostjo, pa naj si bo to pri gospodarskem razvoju, aktivnostih na kulturnem področju, družbenem standardu in drugih dejavnostih.

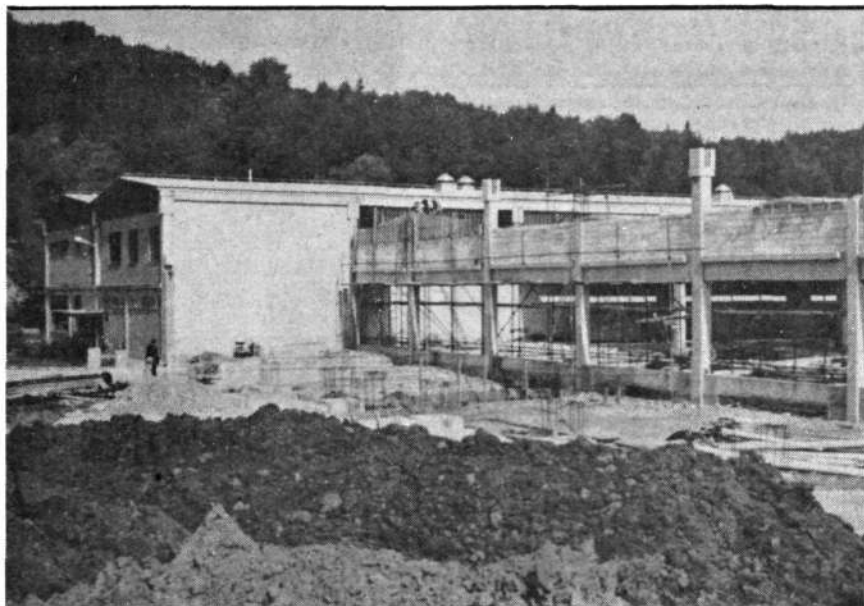
Žal pa slab materialni položaj elektrarne in slovenskega elektrogospodarstva te možnosti zlasti v zadnjem obdobju bistveno omejuje.

V letu, ko praznujemo štiridesetletnico osvoboditve in s ponosom analiziramo naše delo v prejšnjem obdobju, pa se srečujemo z vprašanjem o nadaljnji perspektivi elektrarne.

Iz osnutkov planskih dokumentov so sicer razvidne variante o ponovni uvedbi premo- govne tehnologije, toplifikaciji določenega območja in še nekatere druge, ki pa ne bodo realizirane v krajšem obdobju.

Največja skrb in naloga zaposlenih delavcev v sedanjem trenutku je, da skrbijo za nenehno pogonsko pripravljenost obratovalnih naprav in s tem skrbijo, da je elektrarna v vsakem trenutku pripravljena za obratovanje.

R. O.

V proizvodnih halah TES Brestanica naj bi podaljšali proizvodno verigo Tovarne celuloze in papirja Djuro Salaj (fotodokumentacija Rudnika Senovo)

Učenci OŠ Raka:

MLADI SMO PONOSNI NA DELA SVOJIH OČETOV IN MATER...

Oče mi je velikokrat rekel, da je, ko se je vrnil iz izgnanstva, cvetela češnja pred našo hišo tako lepo kot še nikoli...

Domačija je bila opustošena. Hlev je bil prazen. Zemlja neobdelana. Bilo ni nobenega orodja. Toda čas je prinesel svoje...

Človek, ki že dalj časa živi, kar težko verjame v tak napredek.

Mladi smo ponosni na dela naših očetov, ki so nam ustvarili lepo življenje v svobodni domovini.

(RENATA CEMIČ)

Če bi videli slike Brezja izpred vojne, ga ne bi prepoznali...

Napeljali smo elektriko in vodo, obnovili in asfaltirali cesto, prenovili že skoraj vse hiše,

obnovili in posodobili kmetije, tako da se je zares vse čisto spremenilo...

Nemogoče je, da bi se v naslednjih štiridesetih letih toliko spremenilo, kot se je v preteklih...

(JOŽICA TOMAŽIN)

Kmetje so lažje zadihali, ko so si nabavili stroje, čeprav ne lahko. Dela nimajo nič manj, a s stroji so uspeli povečati proizvodnjo...

(BERNARD PINTARIČ)

Koritnica ima dobro povezavo z večjimi industrijskimi kraji, in sicer z avtobusi. Ljudje hodijo v službo, po njej pa kmetujejo...

(ROMAN JANC)

Prva leta po osvoboditvi njive niso posebno dobro obrodile. Bila je tudi obvezna oddaja in je mnogokrat zmanjkalo hrane za domače potrebe, ker so bile družine številne. Čez čas se je obrnilo na bolje, kajti graditi so začeli tovarne, v katerih so mnogi dobili zaposlitev...

Zdaj so skoraj vse kmetije na Gmajni mehanizirane, nekateri imajo tudi telefon... Avtomobil imajo danes že skoraj pri vsaki hiši, včasih pa so ljudje hodili peš celo v Novo mesto, Krško in Brežice...

Mladi smo lahko srečni, da živimo v tem času!

(ANICA TOMAŽIN)

1981 se je v Zalokah začela melioracija. Najprej so regulirali potok Lokavec. Vaščani so posekali grmovje ob potoku in izsekali majhne krpe gozda med travniki. Delavci Vodnogospodarskega podjetja Novo mesto so spremenili travnike v polja. Po melioraciji je bila komasacija zemljišč. Ob avtocesti se zdaj razteza eno samo širno polje...

(MATEJA TOMŠIČ)

Velik napredek je Raki prinesla avtocesta, ki so jo zgradili mladinci — brigadirji. Izboljšale so se prometne zveze s svetom...

Prva nova stavba je bil učiteljski blok in nekaj kasneje trgovina Agrokombinata... Največji objekt po vojni smo dobili mladi — šolo, vrtec in telovadnico, krajani pa zdravstveno postajo in družbene prostore. (MARJANCA MOLAN)

Vojne je bilo konec... Začela se je obnova. Toda kako? Prazen žep, v hlevu nič, pusto polje — gola zemlja... Ljudje so si sposojali fižol, krompir in tako po nekaj letih spet jedli pridelek svoje zemlje.

(DARINKA ŽABKAR)

Zdaj lahko kmet zorje njivo s traktorjem v eni uri. Prej, ko so orali z živino, so se martrali po ves dan v hudi vročini...

(SONJA SUČEC)

Dokler ni bilo vodovoda, so morali vaščani hoditi po pitno vodo na Cerin. Danes je steza tja vsa zaraščena z grmovjem...

(SILVESTRA KRALJ)

Pomladanski večer. Oglasi se stara mama: »Ja, koliko luči se je prižgalo v teh bežnih petnajstih minutah, odkar smo sedli. Pred štiridesetimi leti je bilo čisto drugače...«
(MARTA KROŠELJ)

Zadnja akcija je bila, ko smo v našo vas Brezje napeljali telefon. Tudi sam sem pomagal

pri izkopu jarkov za telefonski kabel.

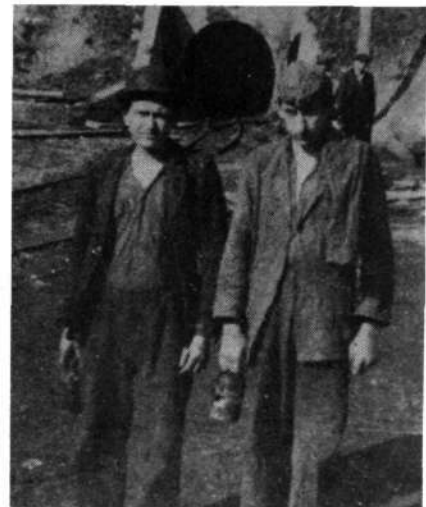
Iz pripovedi, kako je potekal razvoj naše vasi, sem spoznal, da je v slogi in razumevanju moč.
(TOMAŽ POŽUN)

Po vojni so sosedovi prvi v vasi imeli radio. Gospodinja se ga je bala. Govorila je, da se njihovi pomenki slišijo na radijski postaji...
(SANDI PLEVANČ)

Nastala je potreba po zaposlovanju žena. Tako smo na Senovem dobili tovarno Lisco, v kateri je dobilo delo veliko naših mamic. Rudnik je kmalu postal pretesen za vse rudarje. Da ne bi prišlo do nezaposlenosti moških, so zgradili Metalno...
(ŠTEFKA PIRŠ)

Zgrajen je bil Dom XIV. divizije, v katerem sta prelepa športna in kulturna dvorana. Za rekreacijo so zgradili tudi kegljišče, bazen in veliko travnato ter manjše asfaltno igrišče...
(RUDI STRNAD)

Učenci OŠ XIV. divizije Senovo: SENOVO JE DANES RAZVITA KRAJEVNA SKUPNOST

Posnetek ob proslavi 10. obletnice samoupravljanja v občini Senovo leta 1960 (fotodokumentacija Rudnika Senovo)

Podoba iz rudarskega življenja na Senovem pred 30 leti

Senovo je bilo včasih majhno naselje. Bili sta dve »koloniji«, v eni so stanovali rudarji, v drugi pa uradniki. Tam, kjer so sedaj bloki, so nekoč stale barake. Možno je bilo zaposleni v rudniku, žene pa so hodile na dnino...
(BOJANA BRILEJ)

Današnja Prešernova ulica je bila nekoč velika njiva, na kateri je rasla pšenica...
(JOŽICA DRUŠKOVIČ)

Bilo je zelo težko v prejšnjih časih. Tudi v trgovinah ni bilo toliko dobrot. Vse so morali pridelati doma. Kako bi se mi takrat počutili, ker smo tako razvajeni?
(METKA ODER)

Včasih je s Senovega vodil »kolovoz« v Brestanico...
(PETRA NOVAK)

Zadnji streli so odjeknili v senovsko noč. Za zavesami skrite postave... Medla luč petrolejke je osvetljevala vesele, vendar zaskrbljene obraze. Med ogledom med njimi so se spraševali: »Kaj bo z nami? Hrane nam primanjkuje. Denarja nimamo. Le od česa bomo živeli?...«
(MARJANA DERSTVENŠEK)

Popravili so rudnik. Ljudje so živeli v slogi in so drug drugemu pomagali. Moški so večinoma delali v jami, ženske so doma gospodinjile in obdelovale zemljo...
(TOMO ČERIN)

Rasli so bloki, asfaltirali so ceste, zgradili so zdravstveni dom, trgovino...
(BOJANA BRILEJ)

V delovnih organizacijah so dobili delo tudi delavci iz oddaljenih krajev, ki imajo organiziran prevoz z avtobusi...
(MOJCA GLAS)

Zraven šole smo postavili vrtec. Sedaj smo zgradili še jasli in tako omogočili varstvo dojenčkov...
(SUZANA NOVAK)

Danes imajo delavci rešene stanovanjske probleme in živijo v spodobnih hišah in blokih...
(JOŽE NOVAK)

Senovo je danes industrijski kraj, kjer se večina ljudi preživlja z delom v rudniku in tovarnah. Življenje je na Senovem lepo, zato sem vesel, da živim v tem kraju.
(BLAŽ CEDILNIK)

Najlepše je to, da živimo v slogi in miru. Tega pa bomo branili z vsemi močmi.
(MATEJ STRNAD)

Vaščani Malega Kamna so zelo prizadevni. S prostovoljnimi delom so napeljali vodovod in elektriko ter zgradili zbiralnice mleka, ki je bila potrebna za kmete, usmerjene v kmetijstvo... V našem kraju je dolgoletna tradicija gasilstva. Zato so zgradili gasilski dom, kjer smo vestni gasilci...
(BLAŽ MIRT)

Gradnja senovskega tozda Metalne

OB 7. JUNIJU — PRAZNIKU OBČINE KRŠKO ČESTITAMO VSEM DELOVNIM LJUDEM IN OBČANOM NAŠE DRUŽBENOPOLITIČNE SKUPNOSTI!

SKUPŠČINA, IZVRŠNI SVET IN DRUŽBENOPOLITIČNE ORGANIZACIJE OBČINE KRŠKO

Vabilo!

Republiška konferenca SZDL, republiški odbor ZZB NOV Slovenije, skupščina in družbenopolitične organizacije občine Krško ter krajevna skupnost Brestanica vabijo na proslavo ob 40-letnici osvoboditve in vrnitve izgnancev in internirancev ter političnih zapornikov, ki bo na gradu Brestanica 8. junija ob 11. uri. Govorila bo Vida Tomšič. Po kulturnem programu bo še družabno srečanje.

Senovski rudarji pred vhodom v jamo 1956 (fotodokumentacija Rudnika Senovo)

PROGRAM PRIREDITEV OB PRAZNIKU KRAJEVNE SKUPNOSTI KRŠKO

Prireditve v počastitev 15. junija, praznika krške krajevske skupnosti, bodo potekale od 7. do 16. junija 1985. Organizatorji prireditev bodo:

Skupščina in družbenopolitične organizacije KS Krško, Plavalni klub Celulozar, TVD Partizan, Kajak kanu klub, Šahovski klub, Kegljaški klub, Ribiška družina Brestanica - Krško, Društvo prijateljev mladine, OŠ Jurija Dalmatina, Glasbena šola, Srednja šola, Pihalni orkester TCP Djuro Salaj, DKD Edvarda Kardelja ter Hotel Semič.

PROGRAM:

PETEK, 7. JUNIJA

ob 18. uri

v spominskem parku prvih krških borcev pri OŠ Jurija Dalmatina

CILJ ŠTAFETNEGA TEKA KOSTANJEVICA — KRŠKO

SOBOTA, 8. JUNIJA

ob 9. uri

v avli DKD Edvarda Kardelja
EKIPNO TEKMOVANJE V ŠAHU

ob 12.30

pri Jermanovi skali
CILJ VESLAŠKEGA TURISTIČNEGA
MARATONA RADEČE — KRŠKO

NEDELJA, 9. JUNIJA

ob 8. uri

ribnik na Resi
TEKMOVANJE V RIBOLOVU S PLOVCEM

PONEDELJEK 10. JUNIJA

ob 19.30 uri

v veliki dvorani DKD Edvarda Kardelja
DAN OSNOVNE ŠOLE JURIJ DALMATINA KRŠKO

TOREK 11. JUNIJA

ob 16. uri

na igrišču Srednje šole Krško
TURNIR V MALEM NOGOMETU

PETEK, 14. JUNIJA

ob 16. uri

v hotelu Sremič Krško
ODPRTO PRVENSTVO ŽENSK IN MOŠKIH V ŠAHU

ob 18. uri

na Trgu Matije Gubca
PROMENADNI KONCERT PIHALNEGA
ORKESTRA TOVARNE CELULOZE IN
PAPIRJA DJURO SALAJ KRŠKO

ob 19. uri

v mali dvorani DKD Edvarda Kardelja
SVEČANA SEJA SKUPŠČINE IN VODSTEV DRUŽBENOPOLITIČNIH ORGANIZACIJ KRAJEVNE SKUPNOSTI KRŠKO
S PODELITVIJO NAJVIŠJIH PRIZNANJ KRAJEVNE SKUPNOSTI IN BRONASTIH ZNAKOV OSVOBODILNE FRONTE

ob 20. uri

v veliki dvorani DKD Edvarda Kardelja
SLAVNOSTNI KONCERT UČENCEV
GLASBENE ŠOLE KRŠKO

SOBOTA, 15. JUNIJA

ob 9. uri

na kegljišču hotela Sremič
OTVORITEV KEGLJAŠKEGA TURNIRJA
MOŠKIH EKIP ZA POKAL MESTA KRŠKO

ob 16. uri

pri OŠ Jurija Dalmatina
START SPOMINSKE VOŽNJE »S KOLESI
PO POTI PRVIH KRŠKIH BORCEV«

ob 17. uri

bazen TCP Djuro Salaj
PRAVALNO TEKMOVANJE ZA MEMORIAL TONETA LILJEGA

ob 18. uri

na igrišču Srednje šole Krško
DRUŽABNO SREČANJE PREBIVALCEV
KRŠKE KRAJEVNE SKUPNOSTI

NEDELJA, 16. JUNIJA

ob 16. uri

Pijavsko
OTVORITEV PTT OMREŽJA
OD 10. DO 15. JUNIJA
v hotelu Sremič
TEDEN SRBSKE KUHINJE

DELOVNIM LJUDEM IN OBČANOM KRAJEVNE SKUPNOSTI KRŠKO ISKRENO ČESTITAMO OB 15. JUNIJU PRAZNIKU NAŠE KS!

SKUPŠČINA IN DRUŽBENOPOLITIČNE ORGANIZACIJE KS KRŠKO